ספר

מוסר השכל

הערוים גיגעבין פון

איזראעל עפל. ווייץ מאבה לים.

פיל חכמה פיל מוסר. פיל קלוגע און פרומע רייד הערוים גינומען פון חובת הלבבות. פון מנורת המאור. פון שבט מוסר. פון מסלת ישרים. און פון נועם המדות. און פון אנדערע הייליגע און טייערע ספרים. און צום סוף אצוואה פון אחכם. געשריבין מיט גרוים חכמה.

עס איז זייער גוט פאר אספר אז מען זאגט ער איז צו קליין,
עס איז זייער שלעכט פאר אספר אז מען זאגט ער איז צו גרוים.

ווילנא

בדפוס והוצאת האלמנה והאחים ר א ם

שנת תרל"ח לפ"ק

МУСАРЪ ГАСКЕЛЬ,

или

афоризмы изъ разныхъ нравоучительныхъ еврейскихъ книгъ, на Еврейско-Нѣмецкомъ языкѣ. Новое изданіе съ изданія 1864 года.

Дозволено Цензурою 8 Іюля 1877 года. Вильна.

ВИЛЬНА.
Въ Типографіи вдовы и братьевъ Роммъ.
На Жмуд. пер. въ домахъ подъ №№ 327 и 328.
1877 г.

װָער עָס הָאט אִין הַארְצִין גָאט
תּוֹרָה חָכְמָה װָער אִין זִיךְ הָאט

אַלֶע װָאשׁ װִילִין קֶענֶען אוּנ פַארְשְׁטֵיין
יוּנְג אוּנ אַלְט גְרוֹישׁ אוּנ קְלֵיין

װֶעלִין גֶעװִיס הָאבִּין גְרוֹישׁ פֶּערְגֶענִיגִין
אַז זֵייא װֶעלִין דָאס סֵפֶרִיל קְרִיגִין

אוּנ װֶעלִין גֶערִין זַיין אַמִצְוָה פַארְדִינֶען
אִים דוּרְךְ לֵייעֶנֶען אוּנ גוּט דָא גִיפִינֶען ׃

הקדמה

ראיתי זקנים וחסידים מאנשי תורתנו כשיהיו במסבה וירצה אדם לשיר שיר ערבי ירחיקו זה בכל צד מן ההרחקה ואין מותר אצלם לשמעו. וכשישורר המשורר פיוט מן הפיוטים העבריים עם היות בדברים ההם המוזהר והנמאס מהם לא ירחיקוהו ולא ירע בעיניהם וזה סכלות גמורה שהדבור לא יֵאָסֵר ויותר וְיֵאָהֵב וְיִמָּאֵס ויצֻוֶּה באמירתו מצד הלשון שנעשה, אבל מצד ענינו שאם יהיה הענין ההוא מעלה יתחיב לאמרו באיזה לשון שיהיה ואם תהיה כונת השיר ההוא פחיתות באיזה לשון שיהיה אסור לאמרו (הרמב"ם ז"ל בפירושו למסכת אבות).

כמופת היה לי הרב רמ"ס ז"ל, וספריו ודבריו היו לי לעינים. אותו ראיתי בדורותיו. גבר תמים דעים, ונאמן בכל בתי הנפש. חכמה חדשה כי תצא מאתו, כל קוראיה לא יכירוה, כי בְּלַעֲתָהּ תורתו, וַתִּקְדַּשׁ בה לעיניהם. יותר שהיה הרמ"ס חכם, עוד למד דעת, את עניי עמו, וידבר עמם ככתבם וכלשונם. כי העתיק להם את משלי שלמה, לשפת לועז, אשר ידברו בה, איש אל רעהו, וגם שפה בלולה זאת, היתה לשפה ברורה בפיהו. באשורו תאחז רגלי, ומי ישים נפשי אשם ?, כמוהו אבחר לשון ערומים, ומי זה יכלִימני.

דברי תבונה

גֶעלְט אִיז אַלֶע מָאל גִיוֶוען אַזַאךְ, אוּנ הַיינְטִיגֶע צַייטִין נָאךְ מֶער. שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע״ה הָאט גִיזָאגְט (הכסף יענה את הכל) גֶעלְט פַאר עֶנְטְפֶערְט אַלְס דִינְג. דִיא גְמָרָא זָאגְט (כסף מטהר ממזרים), דוּרְךְ גֶעלְט, וֶוערְט אַמַמְזֵר אוֹיךְ אַמְיוּחָס. דַארִיבֶּער, אִיז דֶער יצה״ר פוּן גֶעלְט זֵייעֶר שְׁטַארְק. אֲפִילוּ גַאנְץ קְלוּגֶע, גַאנְץ פְּרוּמֶע מֶענְטְשִׁין, אַז עֶס קוּמְט צוּם גְרָאשִׁין, קֶענֶען זֵייא נִיט בַּייא שְׁטֵיין, מֶען זוּכְט זִיךְ אַהֶיתֵּר, אוּנ אַז מִיזוּכְט גִיפִינְט מֶען. מֶען מַאכְט בַּייא זִיךְ רֶעכְט דִיא גְרֶעסְטֶע עַוְלָה. אוּנ וֶוער שְׁמוּעֶסְט יֶענֶעם מְקַפֵּחַ פַּרְנָסָה זַיין, רֵיידִין שְׁלֶעכְץ אוֹיף יֶענֶעמְס סְחוֹרָה, אָפּ רֵיידִין יֶענֶעמְס סוֹחֲרִים, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע זַאכִין, אוּנ אוֹיף אַלְץ אִיז אַיין תֵּירוּץ, וָואס זָאל מֶען טָאן, פַּרְנָסָה אִיז לִיבּ, מֶען דַארְף מְפַרְנֵס זַיין וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער. לִיבֶּער פְּרַיינְד. אִיךְ גְלוֹיבּ דִיר, עֶס אִיז אַלְס אֱמֶת. פַּרְנָסָה אִיז טַאקֶע לִיבּ, וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער בֶּעטִין טַאקִי וָואס מֶען דַארְף, אוּנ מֶען מוּז זֵייא גֶעבִּין. נָאר מֶען דַארְף נִיט פַאר גֶעסִין, אַז דֶעם אַנְדֶערִין אִיז אוֹיךְ פַּרְנָסָה לִיבּ, דֶער אַנְדֶערֶער הָאט אוֹיךְ וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער,

אונ

אונ דארף זייא מפרנס זיין. ווייל פרנסה איז זייער ליב אונ טייער, דעריבער איז דאס פארבונדין מיט זייער פיל עבירות. אין זיבע פרוכטין, פאר פירין זיך גיבער ווערים. קורץ דער פון, דער יצה"ר פון געלט, איז איין אייזערנער. אשטיינערנער, מען דארף האבין גרויס כח, אים צוא ברעכין. דאש רוב מענטשין, זיינען ניט קיין גנבים, ניט קיין בייטיל שניידער, נאר דעם טעם פון גנבה, ווייס כמעט איטליכער. מען זוכט זיך פארדינסט, דורך דעם אנדערינס שאדין. איבער אייגענעם קלייניגעם ריוח, איז מען מפקיר יענעמס גרויסין היזיק. דעריבער מוז מען, זייער אונ זייער, אויף זיך אכטונג געבין, אין געלט זאכין. טויזינטער שאלות מאכין זיך איאר, אין איטליכער אידישער שטאט, ווענין כשר אונ טרייף, מען פרעגט אויף אכלי, אויף אגיקעכטס, אויף איין אשה. אויף אגראשין אבער, טרעפט זייער זעלטין, אדער אפשר גאר ניט, איינער זאל קומען פרעגין ביין רב, ביין מרא דאתרא, אט דעם גראשין וואש איך האב, צוא איז ער אכשרער. דער גראשין איז דער פראבירשטיין, זאגט דיא גמרא. בייא אים, קען מען דעם מענטשין דר קענען: קנאה איז זייער אשלעכטע מדה. זיא שאט זיך, זיא שאט דעם אנדערין, זיא שאט דער תורה, זיא שאט דער חכמה. דער בעל מקנא איז שטענדיג ניט

צופרידין

צופְרִידִין, שְׁטֶענְדִיג אִין כַּעַס אונ בְּרוֹגֶז . אַלֶע מוּסָר סְפָרִים, הָאבִּין גִיזוּכְט מִיטְלֶן , וְויא מְבַטֵל זַיין , דִיא מִדָה רָעָה פוּן הַארְצִין . אַלֶע הָאבִּין גִיגֶעבִּין צוּ פַאר שְׁטֵיין וְויא קִנְאָה אִיז אַגְרוֹיסֶע עֲבֵירָה . וְויא זִיא קֶען אָפְּט צוּ פִירִין דֶעם מֶענְטְשִׁין צוּם גְרֶעסְטִין אוּמְגְלִיק . דֶערִיבֶּער אִיז רֶעכְט וֶוענִין אִיר אַבִּיסִיל מַאֲרִיךְ זַיין אוּנ בַּאטְרַאכְטִין זִיא פוּן אַלֶע זַייטִין :

אַלְם; וָואס אַמֶענְטְשׁ דַארְף אוּנ מוּז הָאבִּין , הָאט עֶר , דָאס רוֹב , אַלֶע מֶענְטְשִׁין הָאבִּין צְוֵויא אוֹיגִין , צְוֵויא אוֹיעֶרִין , צְוֵויא הֶענְט , צְוֵויא פִיס . אַלֶע הָאבִּין פְרִישֶׁע לוּפְט , אַלֶע הָאבִּין רֵיינֶעם וַואסֶער . דָאשׁ רוֹב הָאבִּין אַלֶע וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער,פְרַיינְד אוּנ בֶּעקַאנְטֶע . אַלֶע הָאבִּין בְּרוֹיט אוּנ זַאלְץ, נִיט טַייעֶר . אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ , הָאט דִי זוּן בַּיי טָאג, אוּנ פַייעֶר בַּייא נַאכְט, אוֹיף לַייכְטִין. אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ הָאט אַקָאפּ צוּ פַארְשְׁטֵיין , אוּנ אַהַארְץ אוֹיךְ צוּ פִילִין , אוּנ נָאךְ טוֹיזִינְט אַזֶעלְכֶע וִויכְטִיגֶע זַאכִין, פוּן וֶועלְכֶע דֶער מֶענְטְשׁ , הָאט הֲנָאָה אוּנ נַחַת . אַזֶעלְכֶע זַאכִין אוּנ פֶערְגְנִינִיגִּנְס , וֶועלְכֶע מֶען קֶען זֵייא נִיט שַׁאצִין מִיט גֶעלְט , אוּנ מֶען וָואלְט זֵייא נִיט גִיבִּיטִין אוֹיף אַגַאנְצֶע מְלוּכָה . לָאז מֶען גֶעבִּין אַמוּטֶער , פַאר אִיר אֵיינְצִיגֶע קִינְד , דָאס גַאנְצֶע עֶנְגְלִישֶׁע קֶענִיגְרַייךְ , וֶועט זִיא אוֹישׁ לַאכִין דֶער פוּן . לָאז מֶען גֶעבִּין אַמֶענְטְשֶׁען ,

ראַמְשִׁילְדְס פֶּערְמֶעגֶען פַאר זַיינֶע צְוֵוייא אוֹיגִין, וָועט עֶר גֶעוִוים עֶנְטְפֶּערִין, בֶּעסֶער זַיין אַזְעֶהְעֶנְדִיגֶער בַּעַל הַבַּיִת, אַיידֶער אַבְּלִינְדֶער גְבִיר. אוּנ דִיא דָאזִיגֶע אַלֶע טַייעֶרֶע אוּנ וִויכְטִיגֶע זַאכִין, מַאכְט דֶער מֶענְטְשׁ אַוֶועק הִינְטֶער דֶער הַאנְט, אוּנ זָארְגְט, אוּנ קְלֶערְט, מִיט הַארְץ וֵוייטִיג, מִיט גְרוֹיִם פֶּערְדְרוּס, וֶועגִין עֶפֶּעס אַקְלֵיינִיקַייט, וָואס אִים פֶּעלְט, אַנְטְקֶעגִין דֶעם אַנְדֶערִין, יֶענֶעמְס בִּיסֶל רַייכְקַייט, יֶענֶעמְס בִּיסֶעל שֵׁיינְהַייט, יֶענֶעמְס בִּיסֶל כָּבוֹד, פַר בְּרֶענְט זַיין גַאנְץ הַארְץ. בְּרֶענְט, אוּנ וֶוערְט נִיט פַאר לָאשִׁין. זַייא נִיט קַיין נַאר, נַארִישֶׁער בַּעַל מְקַנֵא. דַארְפְסְט וִוישִׁין, אַז כִּמְעַט אִיטְלִיכֶער אוֹיף דֶער וֶועלְט, הָאט זַיינֶע מַכּוֹת, זַיינֶע וואוּנְדִין, זַיינֶע צָרוֹת, אוּנ זַיינֶע יְסוּרִים. אוֹיפִין שְׁטֵייגֶער הָאט זִיךְ דִיר גִיטְרָאפִין, וִויא מִיר צוּ זֶעהֶען, אַטֶערְקֶעשִׁין, אָדֶער אַפֶּערְזִישִׁין אִידִין מִיט אַגְרוֹיסֶען רוֹיטִין שַׁאל, פַאר בוּנְדִין דֶעם קָאפּ, אוּנ רֶעט אוֹים אַתָּיו וִויא אַתָּיו, אוּנ אַקָמֶץ וִויא אַפַּתח, אוּנ דֶער צֵיילְט אוֹיף לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ, מַעֲשִׂיוֹת, אוּנ נַייעֶסִין, וָואס זַיינֶען נִיט גִישְׁטוֹיגִין נִיט גִיפְלוֹיגִין. אוּנ לְסוֹף, הָאט מֶען דֶער גַאנְגֶען, אַז עֶר אִיז גָאר נִיט פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנ נִיט פוּן כְּרָם, עֶר אִיז אַגָּשׁ טֶער רוּסִישֶׁער אִיד, אַשׁוֹתֶה, אַחַזָן פוּן אַקְלֵיין שְׁטֶעטִיל. אוּנ דִיא פַאטְצֵיילֶע, מִיט דִיא הוֹיזִין, דֶער תָּיו, מִיט דִיא מַעֲשִׂיוֹת, זַיינֶען דוּרְךְ אָן שְׁטֶעלִין. חַאפִּין

דורך

דוּרךְ דֶעם, אַגְרֶעסֶערֶע נְדָבָה. דָאשׁ רוֹב מֶענְטְשִׁין, בִּפְרַט אִין אוּנְזֶערֶע צַייטִן, זַיינֶען אָט אַזֶעלְכֶע טֶערְקִין. זֵייעֶרֶע דִירוֹת זֵייעֶרֶע קְלֵיידֶער, זֵייעֶר מֶעבִּיל, אוּנ זֵייעֶרֶע רֵייד, אִיז פַאלְשׁ גִימַאכְט, אַהוֹילֶער אָן שְׁטֶעל. אֶמֶת יֶענֶער הָאט אַגְרוֹיסִין מוֹיעֶר, עֶר אִיז אָבֶּער פַּאר זֶעצְט, אֶמֶת יֶענֶער הָאט זִיךְ גִימַאכְט אַנֵייעֶ קְלֵייד, נָאר פְּרֶעג זִיךְ גוּט נָאךְ, אִיז עֶר נָאךְ שוּלְדִיג אִין קְלֵייט, פַארִין אַלְטִין. יֶענֶער הָאט אַפְרוּם וַוייבּ, עֶר וֶוערְט אָבֶּער אוֹיס גִירִיסִין פוּן אִיר, יֶענֶער אִיז זֵייעֶר רַייךְ, עֶר הָאט אָבֶּער אַבְּרוּסְט פֶּעהְלֶער. יֶענֶער אִיז זֵייעֶר גִיזוּנְד, קִיין קִינְדֶער אָבֶּער הַאלְטִין זִיךְ בַּייא אִים. יֶענֶער הָאט שֵׁיינֶע קִינְדֶער, זֵייא בְּרֵיינְגֶען אִים אָבֶּער אוֹישׁ. דֶער כְּלַל אִיז, נִיט אַלְץ וָואס בְּלִיסְצֶעט אִיז גָאלְד. נִיט אַלְץ וָואשׁ גִיפּוּצְט אִיז רַייךְ. דֶער הָאט אָרֶעמֶע קְרוֹבִים, דֶער הָאט בְּלוּט שׂוֹנְאִים, דֶער הָאט אַזוֹ אַיין אוּמְגְלִיק, דֶער הָאט אַזוֹי אַשְׁלַאק, פוּן וֶועלְכִין מֶען מוּז לַיידִין. אוּנ דָאשׁ רוֹב צָרוֹת, זַיינֶען בַּאהַאלְטִין אוּנ פֶערְבָּארְגִין, אוּנ פַאר גְרָאבִּין וָואשׁ קֵיינֶער ווייס נִיט פוּן זֵייא, נָאר דֶער אַלֵיין, ווֶער עֶשׁ הָאט זֵייא. בִּישְׁטוּ אֵיינֶעם מְקַנֵא, קֶען זֶע אִים גוּט, פְּרֶעג זִיךְ גוּט נָאךְ, אוֹיף אַלֶע זַיינֶע אוּמְשְׁטֶענְדִין, וֶועסְטוּ זֶעהֶען, וִויא נַארִישׁ דַיין קִנְאָה אִיז. אוּנ אַז דוּא וֶועסְט זוֹכֶה זַיין הָאבִּין אִין זִיךְ דִיא מִדָּה, וֶועט זִיא דִיךְ אָפְּ הַאלְטִין, נָאךְ פוּן אַיין עֲבֵירָה.

דוא

דוא װֶעסְט זיך גִיװִים אָפּ הִיטִין, פוּן צוּא בַּאַרַיידִין יֶענֶעם. יֶענֶער אִיז לְמָשָׁל טַאקִי אַגְרָאבֶּער יוּנג, נָאר־וָואס אִיז עֶר שׁוּלְדִיג, מֶען הָאט אִים נֶעבֶּעך נִיט גִילֶערִינְט, יֶענֶער קֶען נִיט, אוּנ װֵייס נִיט, וִויא צוּ בַּאגֵיין זִיך מִיט מֶענְטְשִׁין, אוֹיף דָער נַייֶער מָאדֶע, וַוייל עֶר אִיז פוּן דֶער אַלְטֶער װֶעלְט. יֶענֶער הָאט אִין גִישֶׁעפְט אַיין קְרוּמֶע קָאפּ, וַוייל דָאס גְלִיק שְׁפִּילְט אִים נִיט, יֶענֶער גִיט וֵוינִיג צְדָקָה, אֶפְשַׁר דַארְף עֶר נֶעבֶּעך אַלֵיין נֶעמֶען צְדָקָה. יֶענֶער אִיז שְׁטַארְק נִיט פְרוּם. וַוייל עֶר הָאט בַּייא זַיין פָּאטֶער אַזוֹי גִיזֶעהֶן, יֶענֶער אִיז אַגְרוֹיסֶער נַאר, וַוייל עֶר אִיז נִיט קְלוּג, יֶענֶער אִיז נִיט עֶרְלִיךְ, נָאר עֶרְלִיכֶער פוּן דִיר. יֶענֶער אִיז אַלִיגֶער, נָאר נִיט וִויא דוּא. יֶענֶער אִיז אוּנְגִירֶעכְט אַנְטְקֶעגִין יֶענֶעם וַוייל דוּא בִּיזְט יֶענֶעם אַגוּטֶער פְרַיינְד, אָדֶער דֶעם אַשׂוֹנֵא. פֶערְקְלֶענֶער נִיט וָואס דוּא הָאסְט, פַארְגְרֶעסֶער נִיט, וָואס דֶער אַנְדֶערֶער הָאט, דַיינֶע חֶסְרוֹנוֹת נִיט פַאר גֶעס, וֶועסְטוּ דֶעם אַנְדֶערִינְס נִיט גִידֵיינְקֶען, שַׁאץ וִויא מֶען דַארְף, וָואס בַּייא דִיר אִיז. זַייא צוּ פְרִידִין מִיט דַיינֶעם, וֶועסְטוּ יֶענֶעם נִיט מְקַנֵא זַיין:

כַּעַס אִין אַמֶענְטְשִׁינְס הַארְץ, אִיז וִויא אַפַייֶער אִין טְרוּקֶנֶע שְׁטְרוֹיא. דֶער כַּעַסְן, לֶעבְּט נִיט אַלֵיין, אוּנ לָאזְט אַנְדֶערֶע אוֹיךְ נִיט לֶעבִּין. דֶער כַּעַסְן אִיז גְרֵייט חָרֵב צוּא מַאכִין כְּשׁוּט דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט, פַאר דֶער מִינְדֶסְטֶער

קליינִיקייט

קְלֵיינִיקַייט, וָואשׂ מַאכְט זִיךְ נִיט וִויא עֶר וִויל. אִים קֶען קֵיינֶער נִיט לַיידִין, אֲפִילוּ זַיינֶע אֵייגֶענֶע הויז לַייט, מֶען הַאלְט אִים פַּאר אַמְשׁוּגֶעגֶעם. קֵיינֶער קֶען זַיינֶע שִׁגְעוֹנוֹת נִיט אִיבֶּר טְרָאגִין. אוֹיךְ זַיין אֵייגֶען וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער, אוּנ קֵיינֶער אִיז נִיט שׁוּלְדִיג, נָאר עֶר אַלֵיין. בְּשַׁעַת כַּעַס, טוּט זִיךְ פוּן אִים אָפּ מוֹרָא פַּאר גָאט, אוּנ בּוּשָׁה פַּאר לַייטִין. דָאשׂ רוֹב, אִיז כַּעַס פַּאר בּוּנְדִין מִיט גַאֲוָה אִין אֵיינֶעם. אַז דֶער מֶענְטְשׁ וָואלְט פַּאר שְׁטֵיין, וִויא דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט בַּאטְרֶעפְט אַגָאר נִישְׁט, אוּנ וִויא פִּיל עֶר בֶּעטְרֶעפְט אִין דֶער וֶועלְט, וָואלְט עֶר פוּן זִיךְ גִיוִויס נִיט גִיהַאלְטִין. אוּנ אִים וָואלְטִין נִיט רִירִין, דִיא אַלֶע קְלֵיינֶע פַּאר דְרָאסִין, וָואשׂ מַאכִין זִיךְ אִין לֶעבִּין. דֶער צוּא אִיז אַמִיטִיל, דֶער מֶענְטְשׁ זָאל שְׁטֶענְדִיג גִידֵיינְקֶען, זַיין יִחוּס בְּרִיף. דוּרְךְ וָואשׂ עֶר אִיז הֶערוֹיס גִיקוּמֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט, אוּנ וָואשׂ פוּן אִים וֶועט וֶוערִין אִין אַקְלֵיינֶע צַייט אַרוּם, אוּנ וָואס פַּאר אַפָּנִים עֶר וֶועט הָאבִּין, אַז עֶר וֶועט קוּמֶען אַהִין, וואוּ עֶס אִיז אַלְם הֵיילִיג אוּנ רֵיין, פֶערְפְּלֶעקְט אִין עֲבֵירוֹת, פֶערְשְׁמוּצְט אִין חֲטָאִים. אוּנ וֶועט מִיזִין נִיט ווִילִינְדִיג רֶעכֶענוּנְג גֶעבִּין אוֹיף אַלֶע זַיינֶע מַעֲשִׂים. טָאמֶער וֶועט דֶער יֵצֶר הָרַע דִיךְ אַיין שְׁמוּעֶסִין, אַז נָאכִין טוֹיט אִיז שׁוֹין גָאר נִישְׁט, עֶס אִיז נִישְׁטָא פַּאר וָואס מוֹרָא צוּ הָאבִּין. זָאלְסְטוּ אִים עֶנְטְפֶרִין, וִויא אוּנְזֶערֶע חַכְמֵי

הַמִשְׁנָה הָאבִּין גִיעֶנְטְפֶערְט . אַזוֹי וִויא מֶען הָאט זִיךְ בַּייא מִיר נִיט אָן גִיפְרֶעגְט פְרִיעֶר , אַז מֶען הָאט מִיךְ אַרוֹישׁ גִירוּפִין גֵיין לֶעבִּין אוֹיף דֶער וֶועלְט , אוֹיבּ אִיךְ וִויל אָדֶער נִיט , אוּנ אַזוֹי וִויא דֶער טוֹיט , וֶועט מִיךְ צוּ חַאפִּין , אָן מַיין יְדִיעָה , אוּנ אָן מַיין הַסְכָּמָה . אַזוֹי וֶועט מֶען מִיךְ בְּרֵיינְגֶען צוּם דִין , אוֹיךְ נִיט גִיפְרֶעגְטֶער הֵייט , צוּא גְלוֹיבּ אִיךְ דֶערִין אָדֶער נִיט . וֶועגְן גַאֲוָה , אָדֶער כַּעַס , שְׁפַּארְט אָן . זָאל מֶען הָאבִּין אַזוֹי אֶרעבֶּענוּנג , וֶועט דַאכְט זִיךְ הֶעלְפִין . אִיבֶּער הוֹיפְּט , דַארְף מֶען זַיין שְׁטַארְק גִיהִיט , פוּן צוּ הֶערִין פַאלְשֶׁע חֲנִיפוֹת , פוּן אֵייגִינֶע מֶענְטְשִׁין , פוּן פְרֵיינְד , פוּן מְשָׁרְתִים , וֶועלְכֶע הָאבִּין לִיבּ צוּא לוֹיבִּין , אוּנ אוּנְטֶער שְׁמֵייכְלֶען זִיךְ , מִיט לִיגִין , מִיט נַארִישְׁקַייט . דִיא רֵייד , פִירִין אִיבֶּער דֶעם מֶענְטְשִׁין . וָוארוּם חֲנִיפָה אִיז זִים , עֶר לָאזְט זִיךְ אַיין שְׁמוּעֶסִין , אוּנ גְלוֹיבְּט זֵייא . נַיין נֵיין בְּרוּדֶער , וֶוער קֶען דִיךְ מֶער קֶענֶען וִויא דוּא אַלֵיין ? הֶער נִיט פְרֶעמְדֶע , הֶער זִיךְ . וֶועג רִיכְטִיג אִיבֶּר , דַיינֶע מַעֲלוֹת אוּנ חֶסְרוֹנוֹת , אוּנ הָאבּ אִין זִין שְׁטֶענְדִיג , אַז עֶס אִיז דָא אַיין אוֹיג וָואס קוּקְט אוֹיף דִיר , אַיין אוֹיעֶר וָואשׁ הֶערְט אַלְץ , אוּנ אַלֶע דַיינֶע רֵייד , אוּנ דַיינֶע מַעֲשִׂים , גִידֵיינְקְט מֶען , אוּנ מֶען פַאר גֶעסְט נִיט . דֶער וָואס יָאגְט זִיךְ נָאךְ , נָאךְ כָּבוֹד , פַאר יָאגְט דֶער כָּבוֹד אִים פוּן דֶער וֶועלְט . אִיבֶּער פַאלְשִׁין כָּבוֹד , עֶרְנִידֶערִיגְט זִיךְ אָפְט

אמענטש

אַמֶענְטְשׁ, אַזוֹי טִיף, אַז עֶר פַאר גֶעסְט נָאר אוֹיבּ עֶר אִיז אַמֶענְטְשׁ. וְויא פִּיל זַייֶנען דָא מֶענְטְשִׁין, וְועלְכֶע גֵייֶען אִין דִיא הַייזֶער, שְׁטֵייֶען אִין דִיא טִירִין אוּנ בֶּעטְלֶען, אוּנ שֶׁעמֶען זִיךְ מִיט אַמְלָאכָה. אָט, וְויא וַוייט כָּבוֹד קֶען פַארְבְּלֶענְדִין אַמֶענְטְשִׁין. נִיט אַזוֹי לֶערְנֶען אוּנְז אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים, זַייא זָאגִין, בֶּעסֶער צוּ זַיין אַשִׁינְדֶער אִין מִיטִין גַאס, אֵיידֶער אָן קוּמֶען צוּא צְדָקָה גֶעמֶען חָלִילָה. טוּא וְועלְכֶע מְלָאכָה עֶס אִיז, אוּנ זָאג נִיט, פַאר אַזוֹי אַלַמְדָן, פַאר אַזוֹי אַמְיוּחָס וְויא אִיךְ בִּין, פַּאסְט דָאשׁ נִיט:

דְרַייא מָאל אִין טָאג, בֶּעטִין מִיר השי"ת עֶר זָאל אָפּ הִיטִין אוּנְזֶער צוּנְג פוּן שְׁלֶעכְטְשׁ. דִיא גְמָרָא זָאגְט, אַשְׁלֶעכְט וָוארְט פוּן רְכִילוּת פוּן לָשׁוֹן הָרָע, אִיז וְויא אַפַּייל. מֶען זָאגְט עֶס דָא, אוּנ עֶס שִׁיסְט דָארְטִין. וְויא פִּיל מָאל שִׁיסִין מִיר מֶענְטְשִׁין אוּמְזִיסְט, מֶענְטְשִׁין וָואס הָאבִּין אוּנְז קַיין מָאל קַיין רָעָה נִיט גִיטָאן. מִיט אַלִיצָנוּת, מִיט אַוֶוערְטִיל, בַּאגְרָאבִּין מִיר אָפְּט אֵייֶנֶעם פוּן אוּנְזֶערֶע פְרַיינְד, טִיף אִין דֶער עֶרְד. דוּרְךְ אַשְׁטָאךְ וֶוערְטִיל, וָואשׁ מִיר זָאגִין אוֹיף דֶעם אַנְדֶערִין, קֶען יֶענֶער אָן וֶוערִין, זַיין כָּבוֹד, זַיין קְרֶעדִיט, זַיין מֶענְשַׁאפְט. אֵיינֶער זָאגְט, דֶער אַנְדֶערֶער זָאגְט נָאךְ, דֶער דְרִיטֶער דֶער צֵיילְט ווַייטֶער, בִּיז עֶשׁ הוֹיבְּט אָן אַרוּם גֵיין וְויא אַמַטְבֵּעַ, נָאךְ דֶעם הָאט מֶען אַלֵיין חֲרָטָה, עֶשׁ אִיז

אבער

אָבֶּער צוּ שְׁפֶּעט . דַארִיבֶּער מוּז מֶען זִיךְ הִיטִין אַרוֹיש לָאזִין אַשְׁלֶעכְט וָוארְט וֶועגִין דֶעם אַנְדֶערִין . אוּנ פְּרִיעֶר גוּט בֶּעטְרַאכְטִין: וָואשׂ דֶער פוּן קֶען וֶוערִין . דֶער צוּנְג אִיז וֵויךְ אוּנ עֶר בְּרֶעכְט בֵּיינֶער . הָאט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע״ה גִיזָאגְט . לֶעבִּין אוּנ טוֹיט , זַיינֶען בַּייא אִים אִין דֶער הַאנְד . דִיא גְמָרָא דֶער צֵיילְט , ר׳ יַנַאי פְלֶעגְט אַרוּם גֵיין, אוּנ אוּים רוּפִין , וֶוער וִויל לֶעבִּין , וֶוער וִויל לֶעבִּין , אוּנ אַז אַלֶע הָאבִּין צוּ אִים אַיָאג גִיטָאן, הָאט עֶר זֵייא גִיעֶפִינְט אַתְּהִלִים , אוּנ הָאט גִילֵייעֶנְט , וֶוער עֶשׂ וִויל לֶעבִּין , אוּנ וִויל הָאבִּין גוּטֶע טֶעג אוּנ יָארִין , זָאל הִיטִין זַיין צוּנְג פוּן שְׁלֶעכְץ אוּנ זַיינֶע לִיפִּין פוּן צוּא רֵיידִין פַאלְשְׁקַייט . לִיגְנֶער , זַיינֶען דָא פִיל עֶרְלֵייא אוֹיף דֶער וֶועלְט , אַנַאנְדֶערֶער אִיז אַפְּרָאסְטֶער לִיגְנֶער , עֶס אִיז אִין אִים נִישְׁטָא אַוָואר וָוארְט . אַנַאנְדֶערֶער זַאלְצְט צוּ דֶעם אֶמֶת , מִיט אַבִּיסְל לִיגִין , כְּדֵי עֶשׂ זָאל מֶער טַעַם הָאבִּין , אַנַאנְדֶערֶער נִיצְט דֶעם לִיגִין , נָאר בַּייא אַנוֹיט . נָאר וִויא דִיא מַעֲשֶׂה אִיז , דָאשׂ רוֹב מֶענְטְשִׁין זַיינֶען דָאךְ לִיגְנֶער , אוּנ דִיא גִיוואוֹנְהַייט אִיז אַזוֹי שְׁטַארְק , אַז עֶס אִיז זֵייעֶר שְׁוֶוער , זִיךְ אָפּ צוּא גִיוֵוינֶען פוּן דֶעם . עֶס אִיז טַאקֶע אַגְרוֹיסֶר קוּנְסְט , צוּ רֵיינִיגִין רֵייד פוּן לִיגִין . אַז פוּן מוֹיל זָאל אַרוֹים דִיא זַאךְ , וִויא עֶשׂ אִיז . נָאר אַז דֶער מֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ בַּארֶעכֶענֶען . דִיא חַרְפָּה , אוּנ דִיא בּוּשָׁה , וָואשׂ

מען

מֶען הָאט אָפְּט דוּרְךְ אַלִיגִין . אַז אֵיינֶער דֶער צֵיילְט אִין דִיא אוֹיגִין אַנְדֶערְשׁ , אָדֶער פַּאר קֶערְט , וֶועט עֶר זִיךְ הִיטִין , אוּנ וֶועט נִיט וֶועלִין צָאלִין אַזוֹי טַייֶער , פַּאר אַזוֹי אַקְלֵיינֶע הֲנָאָה :

אִימְלִיכֶער מֶענְטְשׁ , אוּנ בִּפְרַט אַלְמְדָן, אַגִילֶערִינְטֶער , מוּז אַרוּם גַיין אַרוּם זִיךְ רֵיין אוּנ שֵׁיין , נִיט פַּאר שְׁמוּצְט , נִיט פַּאר פְלֶעקְט . דִיא גְמָרָא זָאגְט אַגִילֶערִינְטֶער מֶענְטְשׁ, אַז עֶר גֵייט שְׁטֶענְדִיג פַּאר שְׁמוּצְט , אִיז נִיט וֶוערְט וָואס עֶר לֶעבְּט אוֹיף דֶער וֶועלְט . נָאר צוּ פִיל פּוּצִין זִיךְ , אִיז אוֹיךְ נִישְׁט . דָאשׁ בְּרֵיינְגְט צוּ פִיל שְׁלֶעכְטֶע מִדוֹת . אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים הָאבִּין גִיזָאגְט , אַז דֶער יֵצֶר הָרַע גֵייט אִין גַאס אוּנ בַּאגֶעגִינְט אֵיינֶעם דִיא שִׁיךְ גִיפּוּצְט , דִיא קְלֵיידֶער גִיצִירְט, דִיא הָאר גִיפְרִיזִירְט, זָאגְט דֶער יֵצֶר הָרַע אָט דָאשׁ מֵיין אִיךְ , דָאס אִיז פוּן מַיינֶע לַייט , צוּ פִיל פּוּצִין זִיךְ , בְּרֵיינְגט צוּ גַאֲוָה . אוּנ נָאךְ צוּ פִיל עֲבֵירוֹת , אוּנ שְׁלֶעכְטֶע מִדוֹת :

דֶער בַּעל גַאֲוָה , אִיז שׁוֹין אֲפִילוּ אוֹיבִּין דֶער מָאנְט גִיוָוארִין , נָאר פוּן דֶעסְט וֶועגִין שַׁאדֶעט נִיט , מֶען זָאל נָאךְ אַמָאל דֶער מָאנֶען . וָוארוּם גַאֲוָה , אִיז אַמוּטֶער פוּן פִיל שְׁלֶעכְטֶע , אוּנ בֵּייזֶע מִדוֹת דֶער בַּעל גַאֲוָה , הָאט זַיינֶע סִימָנִים . זַיין גַאנְג , אִיז טְרִיט בַּייא טְרִיט . זַיין קֶער , אִיז וִויא אַשְׁטִיק בְּלַאיי .

זיינע

זַיינֶע רֵייד , זַיינֶען הַאלְבֶּע וֶוערְטֶער . זַיין פָּנִים , אִיז שְׁטֶענְדִיג אָן גִיבְּלָאזִין . אוּנ קֵיינֶער קֶען אִים נִיט לֵיידִין . אַלֶע וַוייסִין דָאשׁ , פוּן דֶעסְט וֶועגִין , זַיינֶען כִּמְעַט אַלֶע מֶענְטְשִׁין , בַּייא זִיךְ שְׁטָאלְץ . ווִיל דֶער מֶענְטְשׁ פַארְטְרַייבִּין פוּן זִיךְ דִיא מִדָּה רָעָה , זָאל עֶר נִיט פַאר גֶעסִין אַז דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט אִיז נָאר אַשָׁאטִין , אַחֲלוֹם . אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ . אוֹיף דֶער וֶועלְט , אִיז אַגַאסְט , וָואס אִיז גִיקוּמֶען אַהֶער אוֹיף אַוַוייל . אוּנ אַלֶע מַעֲלוֹת , וֶוערִין אִין אַקוּרְצֶע צַייט נִישְׁט . שֵׁיינֶע וֶוערִין מִאוּס , רַייכֶע אָרִים , גִיזוּנְטֶע קְרַאנְק . נָאר חָכְמָה , אוּנ פְרוּמְקַייט , בַּאלֵייטִין דֶעם מֶענְטְשִׁין בִּיזִין קֶבֶר . אוּנ הִיטִין אִים דָארְטִין אוֹיךְ :

דברי דרך ארץ

אוּנְזָער הֵיילִיגֶע תּוֹרָה שְׁרַייבְּט , אַז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אַלֵיין הָאט גִיזָאגְט , עֶס אִיז נִיט גוּט דֶער מֶענְטְשׁ זָאל זַיין אַלֵיין , אָן אַוַוייב . אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים זָאגִין , אַמֶענְטְשׁ אָן אַוַוייב אִיז אַהאלְבֶּער מֶענְטְשׁ . נָאךְ זָאגִין אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים . דֶער מֶענְטְשׁ וָואשׁ לֶעבְּט אָפּ זַיינֶע יָארִין , אָן אַוַוייב , לֶעבְּט אָן פְרֵידִין , אָן גְלִיק , אָן גִיזוּנְט , אָן לַייב אוּנ לֶעבִּין . דֶערִיבֶּער הֵייסִין זַייא , דֶער מֶענְטְשׁ זָאל לִיב האבין

הָאבִּין זַיין וַוייבּ , ווִיא זִיךְ אַלֵיין . כָּבוֹד גֶעבִּין אִיר , מֶער וְויא זִיךְ , אוּנ הִיטִין זִיךְ , פוּן צוּ בַּאלֵיידִיגִין זִיא מִיט אַוָוארְט . ווָארוּם וַוייבֶּער זַיינֶען גְרִינְג אוֹיף טְרֶערִין , אוּנ טְרֶערִין וֶוערִין נִיט פַאר פַאלִין . מֶען מוּז אִיר אָפְּט קְלֵיינֶע פֶעהְלֶערְן מוֹחֵל זַיין . זִיא בֶּעשֶׁעפְּטִיגְט זִיךְ מִיט ווִירְטְשַׁאפְט, זִיא הִיט אָפּ דֶעם מַאן פוּן עֲבֵרוֹת , זִיא הָאט צַער גִידוּל בָּנִים , מֶער ווִיא דִיא מֶענֶער . זִיא מוּז טְרָאגִין , הָאבִּין, זֵייגִין , אוּנ זָארְגִין פַאר קִינְדֶער , מִיט אַלֶע כּוֹחוֹת , דֶער מַאן אִיז מְחוּיָב , צוּ לֵייגִין זַיינֶע אוֹיעֶרִין , אוּנ צוּ הֶערִין , דָאשׂ וַוייבְּס וֶוערְטֶער , וֶועגִין שְׁטוּב זַאכִין . בַּייא אַפְּרוֹיעֶנְצִימֶער , אִיז בֶּעסֶער אַשֵׁיינֶע קְלֵייד , אוּנ אַיין שֵׁיינֶע דִירָה , אֵיידֶער דִיא בֶּעסְטֶע מַאֲכָלִים , דֶערִיבֶּער מוּז מֶען אִיר דֶערְיין נָאךְ גֶעבִּין ווִיא פִיל מֶען קֶען . אַזוֹי לֶערִינְט דִיא גְמָרָא דֶעם מַאן וָואס עֶר דַארְף טָאן פוּן זַיין וַוייבְּס וֶועגִין :

דֶער שֵׁבֶט מוּסָר , אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע לֶערְנֶען, וָואשׂ דָאשׂ וַוייבּ אִיז מְחוּיָב צוּ טָאן , פוּן מַאנְס וֶועגִין :

אַפְּרוֹיעֶנְצִימֶער , וָואס ווִיל זַיין גִיטְרַייא דֶעם מַאן , אוּנ ווִיל פַאר דִינֶען דֶעם נָאמֶען , אִשָּׁה צְנוּעָה וּכְשֵׁרָה . מוּז זִיא גֶעמֶען אוֹיף זִיךְ צְוַואנְצִיג זַאכִין :

א) זִיא זָאל אַרוּם גֵייִן רֵיין , נִיט פַארְשְׁמִירְט , עֶשׂ מֶעגִין זַיין אָרֶעמֶע , אַלְטֶע , גִימֵיינֶע קְלֵיידֶער , נָאר רֵיין ,

נִיט פַארוִ פְּלֶעקְט , אוּנ גַאנְץ , אוּמֶעטוּם פַאר גֵייט :

ב) אִין שְׁטוּב בַּייא אִיר , דַארְף זַיין אוּיס גֶיקֶערְט , אוּיף גִירַאמְט , דִיא כֵּלִים צוּ שְׁטֶעלְט אוּיף זֵייעֶרֶע עֶרְטֶער :

ג) פוּילְהַייט אִין אַהוֹיז , אִיז אוּנְגְלִיק אִין אַהוֹיז . דָאשׁ וֶוערְט צוּ שְׁטָאכִין , דָאשׁ צוּ בְּרָאכִין , דָאשׁ צוּ בִּיסִין , דָאס צוּ רִיסִין . דֶערִיבֶּער מוּז זִיא אַכְטוּנְג גֶעבִּין , עֶס זָאל דִיא וִוירְטְשַׁאפְט זַיין אִין אַיין אָרְדֶענוּנְג :

ד) זִיא זָאל זִיךְ הִיטִין , פוּן אִיבֶּרִינֶע רֵייד פוּן פְּלוֹידֶערִין , וָוארוּם נַארִישֶׁע רֵייד , גִיבִּין נִיט צוּ קֵיין חֵן :

ה) בַּייא אַנוֹיט , אַז דֶעם מַאן אִיז אֵיינְג , זָאל זִיא אִים צוּ פִיל נִיט דֶער מָאנֶען , וֶוענְן וָואס עֶס פֶעלְט .

ו) אַז אִיר פֶעלְט עֶפֶּעס אִין גִיזוּנְט , זָאל זִיא עֶס נִיט פֶערְגְרֶעסֶערִין . אוּנ נִיט חַאפִּין זִיךְ , אָן הוֹיבִּין מִיט דָאקְטוֹרִים , אָדֶער וִויא הַיינְט אִיז גִיוָוארִין אַמָאדֶע , נָאר עֶפֶּעס פָּארִין אִין אוּיס לַאנְד קוּרִירִין זִיךְ :

ז) וָוארוּם , חוּץ וָואס מֶען בְּרֵיינְגְט אוּיס גֶעלְט אוּם זִיסְט , מַאכְט מֶען זִיךְ אָן טַאקִי קְרַאנְקְהַייטִין . אֶמֶתֶע , אוּיב דֶער מַאן אִיז עֶפֶּעס אוּנְגִירֶעכְט , מִיט אַוָוארְט , זָאל זִיא עֶס פַאר בַּייא לָאזִין , אַמַאנְס כַּעַס , דוּיעֶרְט אַקְלֵיינֶע וַוייַלֶע . עֶר וֶועט בַּאלְד אַלֵיין פַאר שְׁטֵיין , זַיין אוּנְרֶעכְט , אוּנ וֶועט זִיא אִיבֶּער בֶּעטִין :

ח) זִיא זָאל פַאר אִים אִין דִיא אוֹיגִין , נִיט לוֹיבִּין קֵיין אַנְדֶער

מאנסבילד

מַאנְסְבִּילְד,דֶער אִיז זַייעֶר קְלוּג , יֶענֶער אִיז גַאנְץ שֵׁיין:

ט) אַז עֶר אִיז אִין אַיין אוּנְגְלִיק חָלִילָה . זָאל זִיא אִים נִיט בֶּעשׁוּלְדִיגִין , אוּנ נִיט אַרוֹיף וַוארְפִין אוֹיף אִים אוּמְזִיסְטֶע חֲטָאִים :

י) נִיט אַרוּם לוֹיפִין , אִין פְּרֶעמְדֶע הַייזֶער אוּנ בְּרֵיינְגֶען אַהֵיים, נַייֶע יְדִיעוֹת , פוּן קְלֵיידֶער , פוּן מֶעבִּיל , פוּן פִּירוּנְג :

יא) בֶּעסֶער דַאבְנֶען אִין דֶער הֵיים אַלֵיין פַּאר גָאט , אֵיידֶער גֵיין אִין שׁוּל בֶּעטְרַאכְטִין יֶענֶעמְס פֶּעריל , יֶענֶעמְס צִירוּנְג :

יב) צְדָקָה זָאל זִיא נִיט טֵיילִין , אָן דֶעם מַאנְס יְדִיעָה . אוּנ זָאל זִיךְ אוֹיף דִיא אָרֶעמֶע לַייט נִיט בֵּייזֶערְין :

יג) קְלֵיינִיקַייטִין וָואס אִין אַשְׁטוּב מַאכְט זִיךְ, זָאל זִיא דֶעם מַאן נִיט מוֹדִיעַ זַיין , עֶס אִיז נִיט וֶוערְט , עֶר זָאל עֶס וִויסִין :

יד) נִיט פּוּצִין זִיךְ צוּא פִיל , בִּפְרַט בַּייא דִיא עֶלְטֶערֶע יָארִין . טִרְחָא קָאסְט זֵייעֶר פִיל דִיא פּוּצֶערַייא , אוּנ דִיא נוּצִין אִיז וֵוינִיג :

טו) אַז דֶער מַאן וִויל עֶפֶּעס נִיט אוֹיס זָאגִין , זָאל זִיא אִים נִיט אַרַיין קְרִיכִין אִין לֶעבֶּער אַרַיין , עֶר זָאל אִיר דַוְקָא אוֹיס זָאגִין :

טז) אַז עֶס קוּמְט אֵיינֶער פוּן זַיינֶע פְרַיינְד , אָדֶער

קרובים

קְרוֹבִים , זָאל זִיא אוֹיף נֶעמֶען אִים , מִיט כָּבוֹד מִיט אַפְּרֵיינְדְלִיכֶע מִינֶע :

יז) זִיא זָאל זִיךְ נִיט וֶועלִין פִּירִין , הֶעכֶער אֵיידֶער זַייעֶר פֶּערְמֶעגִין אִיז , בִּפְרַט הַיינְטִיגֶע צַייטִין , אַז דֶער לוּקְסוּס הָאט זִיךְ אוֹיש גִיבְּרֵייטֶעט, דֶר פִירוּנְג אִיז אָן אַחֶשְׁבּוֹן . קֶען מֶען חָלִילָה אַרַיין, אִין אַגְרוֹיסִין אוּנְגְלִיק :

יח) קִינְדֶער זָאל זִיא עֶרְצִיהֶען אִין פְּרוּמְקַייט . פְּרוּמְקַייט פוּן קִינְדֶער , וֶוענְט זִיךְ נָאר אָן אַמוּטֶער :

יט) אִירֶע רֵייד , זָאלִין זַיין שְׁטִיל , רוּאִיג , אָן כַּעס , אָן רוֹגֶז , אָן קוֹלוֹת . בִּפְרַט מִיט דִינְסְטִין שְׁרַייֶען , פַּאסְט גֶעווִים נִיט :

כ) דַאכְט זִיךְ אַקְלֵיינִיגְקַייט אוּנ אַנאַרִישְׁקַייט , פוּן דֶעסְט וֶועגִין דַארְף מֶען אוֹיף דֶעם אוֹיךְ צוּ זָאגִין . נִיט גַנְבֶען יָארִין בַּייא זִיךְ, דֶעם מַאן טוּט זִיא דֶער מִיט קַיין טוֹבָה נִיט. אוּנ זִיךְ בִּגְרָאבְט זִיא דֶער מִיט אַנַאנְדֶערְשׁ מָאל . אֵיינֶע הָאט אַמָאל בַּייא זִיךְ צוּ גִינוּמֶען שְׁטִילֶער הַייט צֶעהֶען יָאר, אוּנ הָאט זַייא אָן גִיהַאנְגֶען אָן אַנאַנְדֶערֶער, אוּנ יֶענֶע הָאט דָאשׁ דֶער הֶערְט , אוּנ הָאט אִיר אָפּ גִישִׁיקְט דֶעם צֶעהֶענְדְלִיג יָארִין , מִיט בִּזוּי בִּזְיוֹנוֹת .

בְּשַׁעַת גָאט ב"ה הָאט בַּשַׁאפִין דִיא אִשָּׁה , הָאט עֶר צוּ אִיר גִיזָאגְט , זֶעה זָאלְשְׁט זַיין אַשְׁטִילֶע, אַצְנוּעָה,

בשעת

בְּשַׁעַת עֶר הָאט בַּאשַׁאפִין אִיר קָאפּ, הָאט עֶר גִיזָאגְט, נִיט טְרָאג זִיךְ הוֹיךְ. בְּשַׁעַת דִיא אוֹיגִין, זֶעט קוּקְט נִיט וואוּ הִין מֶען בֶּדַארְף נִיט. בְּשַׁעַת דִיא אוֹיעֶרִין, אִיר זָאלְט נִיט װעלִין אוּנְטֶער הֶערִין אַלְס. דֶעם מוֹיל, זָאלְסְט נִיט פְּלוֹידֶערִין. בְּשַׁעַת דִיא פִּיס, אִיר זָאלְט נִיט אַרוּם לוֹיפִין. בְּשַׁעַת דָאס הַארְץ, זָאלְסְט נִיט זִידִין. אוּנ דָאשׁ אַלְס, הָאט וֵוייניג גִיהָאלְפִין, וָוארוּם בַּייא דִיא בֶּעסְטֶע וַוייבֶּער גִיפִינְט מֶען אוֹיךְ צוּ בִּיסְלִיךְ פוּן דִיא חֶסְרוֹנוֹת, אָדֶער אִין מוֹיל, אָדֶער אִין דִיא אוֹיגִין, דָאשׁ רוֹב אִין הַארְץ, אַז אַמַאן נֶעמְט אַוַוייבּ, נָאר פוּן גֶעלְט וֶועגִין אָדֶער פוּן שֵׁיינְהַייט וֶועגִין, זָאגְט דִיא גְמָרָא אִיז עֶר וֶוערְט גָאט ב"ה זָאל אִים בִּינְדִין, אוּנ אֵלִיָהוּ הַנָבִיא זָאל אִים שְׁמַייסִין, וָוארוּם גֶעלְט וֶוערְט מֶען אָן, שֵׁיינְהַייט פַאר גֵייט, אוּנ דִיא צָרָה בְּלַייבְּט אוֹיף אֵייבִּיג, אַצָרָה, בִּיטֶער אֵיידֶער דֶער טוֹיט. אַז אַמַאן הָאט אַשְׁלֶעכְטֶע וַוייב, אִיז עֶר שְׁטֶענְדִיג אוּנְרוּאִיג אֲפִילוּ אַז עֶר אִיז אִין אַוַוייטִין וֶועג, קְלַאפְּט אִים אוֹיךְ דָאשׁ הַארְץ, וָואשׁ טוּט זִיךְ בַּייא מִיר אִין דֶער הֵיים, צוּ אִיז דָארְטִין שָׁלוֹם, אִיז אָפְט דָארְטִין נִיט קְרִיג אָדֶער גִישְׁלֶעג, דֶערִיבֶּער מוּז מֶען גוּט בַּאטְרַאכְטֶן אוּנ נָאךְ פְּרֶעגִין, בְּשַׁעַת מֶען דַארְף נֶעמֶען אַוַוייבּ, אוֹיף אִירֶע מַעֲשִׂים, אוֹיף אִירֶע הַנְהָגוֹת. אוּנ מֶען זָאל אִיר אִיבֶּער לֵייעֶנֶען דֶעם גַאנְצִין שְׁטִיק אֶפְשַׁר וֶועט דָאשׁ

העלפען

הֶעלְפִין אַבִּיסִיל אַזֶעלְכֶע הֵיילִיגֶע װֶערְטֶער , פוּן אַזֶעלְכֶע גְרוֹיסֶע צַדִיקִים , דַארְף מֶען דַאכְט זִיךְ פָאלְגִין :

דברי חכמה

דֶער מֶענְטְשׁ דַארְף זַיין גוּט , אוּנ קְלוּג, אוּנ פְרוּם . גוּט אַלַיין , קֶען אַשַׁארְלַאטַאן אוֹיךְ זַיין . קְלוּג אַלַיין , קֶען אַאֶפִּיקוֹרוֹס אוֹיךְ זַיין . אוּנ פְרוּם אַלַיין, קֶען אַנַאר אוֹיךְ זַיין :

דִיא גְרֶעסְטֶע רַייכְקַייט אִיז , אַז מֶען אִיז גִיזוּנְט . דָאשׁ גְרֶעסְטֶע פֶערְגֶענִיגִין אִיז, אַז מֶען הָאט אַרוּאִיג הַארְץ , דָאס גְרֶעסְטֶע גְלִיק אִיז , אַז מֶען אִיז פְרוּם , וִויא מֶען דַארְף צוּ זַיין .

אַגְרוֹיסֶער מֶענְטְשׁ , אִיז וִויא אַפַייעֶר . זַיין מִיט אִים פוּן וַוייטֶען , לַייכְט עֶר , אוּנ וַוארֶעמְט . פוּן נָאהֶענְטֶן בְּרֶענְט עֶר :

דֶער נַאר בַּייא אַיין אוּנְגְלִיק , בֶּעשׁוּלְדִיגְט דֶעם אַנְדֶערִין . דֶער פְרוּמֶער , בֶּעשׁוּלְדִיגְט זִיךְ אַלַיין , דֶער קְלוּגֶער קֵיינֶעם נִיט :

פוּן צוּ פִיל אַהֲבָה , קֶען מֶען אוֹיךְ פִיל לַיידִין , וִויא פוּן צוּ פִיל שִׂנְאָה , יוֹסֵף הָאט צְוֵוייא מָאל גִילִיטִין , אוּנ

בײדע

בֵּיידֶע מָאל, פוּן צוּ פִיל אַהֲבָה. אֵיין מָאל פוּן פָּאטֶערְס, דָאס אַנְדֶערֶע מָאל פוּן פּוֹטִיפֶרְס וַוייבּ:

נִיט אַלֶע מָאל, קֶען מֶען גְלוֹיבִּין טְרֶערִין, יוֹסֵפְס בְּרִידֶער, הָאבִּין אוֹיךְ גְיוֵויינְט, בְּשַׁעַת זֵייא הָאבִּין גִיבְּרַאכְט יַעֲקֹבִין דָאשׂ פַּאר בְּלוּטִיגְטֶע הֶעמְדִיל:

אַז אֵיינֶער ווִיל בַּאהַאלְטִין פוּן מֶענְטְשִׁין זַיין נַאטוּר, אִיז עֶר ווִיא אַיין אַלְטֶער, וָואס פַארְבְּט זַיין גְרָאהֶע בָּארְד אוֹיף שְׁוַוארְץ. וָואשׂ הֶעלְפְט דָאס פַארְבּ, דִיא קְנֵייטְשִׁין זָאגִין אוֹישׂ דֶעם אֱמֶת:

אַחָכָם וָואשׂ בַּאהַאלְט זַיין חָכְמָה, אוּנ זָאגְט קֵיינֶעם נִיט אוֹישׂ, אִיז וִויא אַפַּאר גְרָאבֶּעגֶער אוֹצָר, וֶוער הָאט הֲנָאָה פוּן אִים:

הִיט זִיךְ פַאר אַמִינְדְסְטִין, זָאל דִיר נִיט זַיין קַיין שׂוֹנֵא, מִיט אַקְלֵיין בֵּיינְדִיל קֶען מֶען זִיךְ אוֹיךְ דֶער וֶוערְגִין:

אַקְלוּגֶער אַז עֶר פִירְט זִיךְ נַארִישׁ, אִיז עֶר וִויא אַפָּאטְרֶעט, דַאכְט זִיךְ אַלְץ אַקוּרָאט נָאר אָן לֶעבִּין:

נִיט דָאשׂ אִיז אַמַעֲלָה, וָואשׂ דוּא לֶערִינְסְט סְפָרִים. אַמַעֲלָה אִיז, אַז סְפָרִים הָאבִּין דִיךְ גִילֶערִינְט:

בִּיסְטוּ גְרוֹיס בַּייא זִיךְ, בִּיסְטוּ קְלֵיין בַּיין אַנְדֶערִין.

בִּיסְטוּ בַּייא זִיךְ קְלוּג , בִּיסְטוּ בַּייא יֶענֶעם נַארִישׁ :

הָאסְטוּ חֲרָטָה אוֹיף שְׁלֶעכְטְשׁ , בִּיסְטוּ אַיין עֶרְלִיכֶער מֶענְטְשׁ . אַז דוּא הִיטְסְט זִיךְ פוּן שְׁלֶעכְטְשׁ,בִּיסְטוּ אַקְלוּגֶער מֶענְטְשׁ :

פַאר אַזֶעלְכִין וָואשׂ אִיז צוּא גְלַאט , זָאלְסְטוּ זִיךְ הִיטִין,דָאשׂ פֶעלְכִיל פוּן אַשְׁלַאנְג , אִיז אוֹיךְ זַייעֶר גְלַאט :

הֶערְסְטוּ קַיינֶעם נִיט , בִּיסְטוּ אַנַאר, וִוילְסְטוּ אַנְדֶערֶע זָאלִין דִיךְ הֶערִין , בִּיזְטוּ אַמְשׁוּגֶענֶער :

הָאסְטוּ לִיבּ קְלֶערִין וֶועגִין אַנְדֶערֶע , וָואס זֶע הָאסְטוּ פַארְאִיבִּיל , אַז אַנְדֶערֶע קְלֶערִין וֶועגִין דִיר ?

שְׁטְרָאף יֶענֶעם , כְּדֵי אִים צוּא בֶּעסֶערִין , נִיט כְּדֵי צוּא וַוייזִין דַיין גַאֲוָה , אַז דוּא בִּיסְט פְרַייא פוּן דֶעם פֶעהְלֶער :

גָאט הָאט גִיגֶעבִּין דֶעם מֶענְטְשִׁין , צְוַוייא אוֹיגִין צְוַוייא אוֹיעֶרִין , אוּנ אַיין מוֹיל . עֶר זָאל וֶוינִיגֶער רֵיידִין , אֵיידֶער הֶערִין , אוּנ זֶעהֶען :

דַיינֶע קִינְדֶערְשֶׁע יָארִין , הָאשְׂטוּ פַאר בְּרַאכְט מִיט דַיין מוּטֶער , אוּנ מִיט דַיינֶע שְׁוֶועסְטֶער . דַיינֶע עֶלְטֶערֶע יארין

יָארִין, מִיט דַיין ווייב. הַיינְט וָואס זֶע הָאסְטוּ פַּארְאִיבְּל, אַז מֶען זָאגְט, דוּא הָאסְט אַוייבֶּערְשִׁין שֵׂכֶל?

אָפְּט לוֹיבְּט אַיין מֶענְטְשׁ דֶעם אַנְדֶערִין, אָדֶער צוּ בַּאגְרָאבִּין אַדְרִיטִין, אָדֶער זִיךְ דֶער מִיט צוּ לוֹיבִּין.

דֶער גְרֶעסְטֶער חָכָם, בַּאדַארְף דֶעם אַנְדֶערִינְס עֵצָה:

פַאר גֵייא נִיט צוּ ווייט, זָאלְסְט נִיט דַארְפִין צוּ פִּיל צוּרִיק גֵיין. קְרִיךְ נִיט צוּ הוֹיךְ, וֶועשְׂטוּ נִיט דַארְפִין פַּאלִין זֵייעֶר נִידֶערִיג, וויל נִיט אִיבֶּערִיגְס, וֶועסְטוּ הָאבִּין וָואס דוּא דַארְפְשְׂט:

נְקָמָה נֶעמֶען פוּן אַשׂוֹנֵא, אִיז נִיט בַּייא דִיר אִין הַאנְט. דַיין רָעָה, קֶען זִיךְ אִים אוֹיס לָאזִין פַּאר אַטוֹבָה. נָאר מוֹחֵל זַיין אִים, קֶענְשְׂטוּ אַלֶע מָאל:

אַפְרַיינְד אִיז וִויא רֶעגִין, גֵייט עֶר נִיט, בֶּעט מֶען עֶר זָאל גֵיין. גֵייט עֶר צוּ פִּיל, בֶּעט מֶען עֶר זָאל אוֹיף הֶערִין:

אַפַאלְשֶׁער פְרַיינְד, אִיז וִויא אַגִישְׁלַייפְטֶער שְׁוֶוערְד, עֶר גְלַאנְצְט, אוּנ שְׁטֶעכְט:

דֶער מֶענְטְשׁ, דַארְף נִיט דַיינְקֶען, ווִיא עֶר טוּט, נָאר טָאן, וִויא עֶר דֵיינְקְט, אוּנ קְלֶערְט:

פון

פון עֶלְטֶער לַאךְ נִיט , וֶועסְט אויךְ אַלְט וֶוערִין , מֶען הָאט וֵוייניגֶער יָארִין , הָאט מֶען מֶער שֵׂכֶל :

אַז אַקְלוּגֶער מוּז זִיצִין צְוִוישִׁין נַארִין, אַז אַקְלָארֶער דַארְף אַרוּם גֵיין צְווִישִׁין מְשׁוּגָעִנֶע, אַז אַיין אֵיידֶעלֶער מֶענְטְשׁ מוּז אָן קוּמֶען צוּ אַגְרָאבִּין יוּנְג , אַז אַרייכֶער פַאלְט אַריין אִין אַחֶבְרָה קַבְּצָנִים , אִיז אַגְרוֹיסֶער רַחֲמָנוּת :

דִיא וֶועלְט , אִיז פַאר דֶעם אוּנְגְלִיקְלִיכֶען אַיין אַסְטְרָאג. פַאר דֶעם גְלִיקְלִיכִין, אַטֶעאַטֶער. פַאר דֶעם נַאר , אַבָּאד . פַאר דֶעם רָשָׁע , אַטְרַאקְטִיר . פַאר דֶעם פְּרוּמִין, אַיְרִיד . אוּנ פַאר דֶעם קְלוּגִין , אַוֶועלְט :

דִיא וֶועלְט אִיז אַגְרוֹיסֶער טִישׁ , דָאשׁ גְלִיק , אִיז אַקְלֵיין שֵׁיין טִישְׁטִיכֶיל אוֹיף אִיר . אַז דָאשׁ טִישְׁטִיכִיל גִיט זִיךְ אַרוּק צוּ אֵיינֶעם אַבִּיסִיל מֶער , בְּלַייבְּט זִיא הוֹיל , פַאר דֶעם אַנְדֶערִין :

דִיא וֶועלְט אִיז זֵייעֶר אַהוֹיכֶער מוֹיעֶר , גָאר אוֹיבִּין וואוֹינְט דָאס גְלִיק , אוּנ דָאס אוּנְגְלִיק. צוּ זַייא אַרוֹיף צוּ קוּמֶען, מוּז מֶען דוּרְךְ גֵיין טוֹיזִינְטֶער טְרֶעפּ. אַרוֹיף גֵייעֶנְדִיג אַהִין , וֶוערְט דָאס רוֹב דֶער קָאפּ אַזוֹי פַאר דְרֵייט , אוּנ פַאר שְׁווִינְדִילְט , אַז מֶען דֶער קָאנְט נִיט דִיא צְוֵוייא לַייט . מֶען הַאפְּט זִיךְ פַאר דֶעם , אוּנ עֶס אִיז גָאר יֶענֶער :

דאש

דָאשׂ הַארֶץ, אוּנ דִיא אוֹיגִין, זֶעהֶען נִיט צוּ וַוייט, אוּנ נִיט צוּ נָאהֶענְט. דֶערִיבֶּער, זֶעט דֶער יוּנְגֶער נִיט דֶעם טוֹיט פַאר זִיךְ, וַוייל עֶר אִיז צוּא ווַייט. אוּנ דֶער אַלְטֶער, וַוייל עֶר אִיז צוּ נָאהֶענְט:

דֶער בֶּעסְטֶער מַגִיד, אִיז דָאשׂ הַארֶץ. דֶער בֶּעסְטֶער לֶעהְרֶער אִיז דִיא צַייט. דֶער בֶּעסְטֶער מוּסָר סֵפֶר, אִיז דִיא וֶועלְט. דִיא גְרֶעסְטֶע חָכְמָה, אִיז צוּ קֶענֶען זִיךְ. דֶער בֶּעסְטֶער פְּרַיינְד, אִיז גָאט:

אַמֶענְטְשׁ דַארְף לִיבּ הָאבִּין, פְרִיעֶר גָאט ב״ה, דֶער נָאךְ זִיךְ אַלֵיין, דֶער נָאךְ עֶלְטֶערִין אוּנ קִינְדֶער, דֶער נָאךְ קְרוֹבִים אוּנ פְּרַיינְד, דֶער נָאךְ יֶעדֶען מֶענְטְשִׁין, נָאךְ זַיין פֶּערְדִינְסְט נָאךְ:

עֶרְצִיהֶען אַקִינְד דַארְפִין עֶלְטֶערִין, לֶערְנֶען אִים דַארְפִין לֶעהְרֶער. אַקָאפּ מִיט פֶעהִיגְקַייטִין גִיט גָאטְם נַאטוּר. אוּנ פְלַייס אוּנ חֵשֶׁק, וֶוענְט זִיךְ נָאר אָן קִינְד אַלֵיין:

עֶס אִיז דָא פְרַיינְד, פוּן דֶער נַאטוּר. וִויא עֶלְטֶערִין מִיט קִינְדֶער, עֶס אִיז דָא נָאךְ פְרַיינְד, דוּרְךְ גְלַייכֶע נַאטוּרִין, דוּרְךְ גְלַייכֶע פִיהְרוּנְג. אוּנ פְרַיינְד, דוּרְךְ גְלַייכֶע צָרוֹת, אוּנ אוּנְגְלִיקִין:

לִיבּ דַיין פְרַיינְד, מִיט לַייבּ אוּנ לֶעבִּין. לִיבּ דַיין

בַּאקַאנְטִין מִיט אַטוֹבָה . לִיבּ יֶעדֶען מֶענְטְשִׁין , מִיט אַיין פְרַיינְדְלִיךְ וָוארְט , לִיבּ אַשׂוֹנֵא מִיט מְחִילָה :

עֶס אִיז גְרִינְגֶער צוּ אִיבֶּער טְרָאגִין זִידְלֶערַייא , פוּן אַקְלוּגִין שׂוֹנֵא, אַיידֶער חֲנִיפוּת פוּן אַנַארִישִׁין פְרַיינְד :

גְלִיק אִיז בְּלִינְד , אוּנ חָכְמָה אִיז מִיט זִיבִּין אוֹיגִין . נוּא , קֶען שׁוֹין דָאס זַיין אַגְלַייכֶער שִׁידוּךְ ?

פַאר וָואס זָאלְסְטוּ מַאכִין , דַיינֶע חֶסְרוֹנוֹת פַאר מַעֲלוֹת , אוּנ יֶענֶעמְס מַעֲלוֹת , פַאר חֶסְרוֹנוֹת ?

הִיט זִיךְ פוּן אַפְרַיינְד , עֶר קֶען וֶוערִין אַשׂוֹנֵא , זִידִיל נִיט צוּ פִיל אַשׂוֹנֵא , לָאז אַאָרְט אוֹיף שָׁלוֹם :

דִיא גְרֶעסְטֶע לִיגְנֶער , אוֹיף דֶער וֶועלְט , זַיינֶען דְרַייא. כִּישׁוּף , חֲלוֹמוֹת , אוּנ הָאפוּנְג . זַייא זָאגִין צוּ , אוּנ וַוייזִין , גִילְדֶערְנֶע בֶּערְג . אוּנ טָאן, טוּעֶן זַייא גָאר נִישְׁט :

אַיין אָרוּמַאן אָן חוֹבוֹת , אִיז אַנָגִיד , אַיין אַלְטֶער אָן וֵוייטִיגִין , אִיז יוּנְג . אַחָכָם אָן פְּרוּמְקַייט , אִיז אַנַאר :

אוֹיגִין , אוּנ לִיגִין , אוּנ לִיצָנוּת , זַיינֶען דְרַייא שְׁלִיכְלֶעךְ , צוּ אַלִירְלַייא עֲבֵירוֹת :

אַז דוּא בִּיסְט דֶעם אַשׂוֹנֵא , וַוייל עֶר הָאט נָאר דיר

דִיר אַלַיין גִיטָאן אַרָעה, פַר וָואס זֶע בִּיסְטוּ יֶענֶעם אַגוּטֶער פְרַיינְד וָואשׂ עֶר הָאט גִיטָאן רָעוֹת וִויא פִּיל מֶענְטְשִׁין ?

דֶער מֶענְטְשׁ זוּכְט זִיךְ נַייֶע פְרַיינְד, וַוייל דִיא אַלְטֶע קֶענֶען אִים שׂוֹין צוּ גוּט :

צַייט פְלִיהְט, זֵייגֶערְס קְלַאפִּין, דִיא וֶועלְט רוּישְׁט, אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ שְׁלָאפְט :

אַנַאנְצִין נַאר קֶען מֶען נָאךְ אִיבֶּער טְרָאגִין, אָבֶּער נִיט אַהַאלְבִּין נַאר :

הָאבִּין גֶעלְט, אִיז קֵיין גְרוֹיסֶע מַעֲלָה נִיט, נָאר נִיט הָאבִּין, אִיז אַחִסָרוֹן :

גְלִיק גֵייט צוּ גְלִיק, וִויא פִּיל דֶער רַייכֶער הָאט, לֵייגְט מֶען אִים צוּ אִין דְרַייֶען. אוּנְגְלִיק צוּ אוּנְגְלִיק, וִויא פִּיל עֶר וֶוערְט אָן, זָאגְט מֶען אִין פִינְפִין :

אַלְטֶער וַויין, אַלְטֶע בּוֹימְאֵייל, אוּנ אַלְטֶע פְרַיינְד, זַיינֶען בֶּעסֶער אֵיידֶער נַייֶע :

אִיטְלִיכֶע מִינוּט אִיז אַקֶבֶר, אִין אִיר בַּאגְרָאבְּט מֶען דִיא מִינוּט וָואשׂ פַאר אִיר, אִיטְלִיכֶער טָאג, אִיטְלִיכֶע שָׁעָה רוּפְט אוּנְז, „גִיבֶער גִיבֶער קוּם מִיט אוּנְז„ :

כבוד

כָּבוֹד אוּנ גֶעלְט , פִּירִין הַיינְט דִיא וֶועלְט , אִיבֶּער
דִיא צְוֵויא , אִיז דָאס גַאנְצֶע גִישְׁרֵייא :

וַוייל בַּייא אִידִין אִיז דָא רַחֲמָנוֹת , הָאבִּין זִיךְ
דְרִיבֶּער פִּיל צוּ גִיהַאפְּט צוּ קַבְּצָנוֹת :

גִיזוּנְטֶע מֶענְטְשִׁין דַארְפִין זִיךְ שֶׁעמֶען , נִיט וֶועלִין
אַרְבַּייטִין , אוּנ בֶּעסֶער נְדָבוֹת נֶעמֶען :

מֶען זָאל וִויסִין , וָואס , אוּנ וִויא פִּיל , אִיטְלִיכִין
פֶּעלְט , וָואלְט מֶען קֵיינֶעם נִיט מְקַנֵא זַיין אוֹיף דֶער וֶועלְט :

מֶען הַאפְּט הֵייסֶע פוּן אַטָאפּ , בְּרֶענְט מֶען זִיךְ אָפּ ,
פֶערְד וָואשׁ יָאגִין , קֶענֶען צוּ טְרָאגִין . דֶער פוּן קֶען מֶען
זֶעהֶען אַקוּרַאט , וִויא יָאגִין אוּנ הַאפִּין שַׁאט :

דֶער גְרֶעסְטֶער וֵוייטִיג , פוּן אַלֶע וֵוייטִיגִין , אִיז
אַחוֹב , אַז מֶען הָאט נִיט צוּ צָאלִין . עֶרְגֶער פוּן אַחוֹב ,
אִיז אַנַאר . עֶרְגֶער פוּן אַנַאר , אִיז אַשְׁלֶעכְטֶע וַוייבּ :

אַחָכָם אַאַלְטֶער הָאט גִיזָאגְט : אִיךְ בִּין מִיט מַיין
וַוייבּ גִיוואוֹינְט , וִויא דֶער מִילְנֶער מִיטִין מִיל , אִיךְ דַאנְק
גָאט פַאר אִיר . זִיא הָאט מִיךְ אוֹיס גִילֶערִינְט , אִיבֶּער
טְרָאגִין , אַלֶע זִידְלֶערַייא , אוּנ נִיט עֶנְטְפֶערִין :
לעסינג

לֶעסִינג זָאגְט . אִין דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט אִיז מֶער גִישְׁטָא , וִויא אֵיין שְׁלֶעכְטֶע וַוייבּ . נָאר אִיטְלִיכֶער מַאן זָאגְט , אַז זַיינֶע , אִיז דָאס דִיא אֵיינֶע :

דָאשׂ גְרִינְגְסְטֶע זַאךְ , אִיז גֶעבִּין אַיין עֵצָה דֶעם אַנְדֶערִין . דָאשׂ שְׁוֶוערְסְטֶע , זִיךְ גֶעבִּין אַ עֵצָה . פַאר אַקְלוּגִין מֶענְטְשֶׁען , אִיז אַיין קְלוּג וָוארְט , אַגַאנְצֶער סֵפֶר . אוּנ פַאר אַנַאר זַיינֶען טוּיזִינְטֶער סְפָרִים , וִויא אַיין גְלַייךְ וֶוערְטִיל , דֶערִיבֶּער בַּאגֶענוּגִינְט זִיךְ מִיט דִיא עֶטְלִיכֶע מַאֲמָרִים :

דברי מוסר ותוכחה

אַמֶענְטְשׁ בַּייא פֶערְצִיג יָאר ,
שְׁטַארְבְּט נֶעבִּיךְ פוּן דֶער דֶער .
דָאקְטוֹרִים זָאגִין , וִויא עֶס שַׁיינְט ,
וֶועט עֶר זִיךְ עֶקִין הַיינְט .
אוּנ עֶר הֶערְט אוּנ עֶר ווַייס ,
אוּנ עֶר פִּילְט , זַייעֶר הַיים ,
זֶעגִינְט זִיךְ מִיט אַלֶעמֶן זַייעֶר שַׁיין ,
אוּנ זָאגְט וִידוּי , פַאר גָאט אַלַיין .

צום ווייב

1

נֶעהֶענְטֶער מַיין וַוייבּ , שְׁטֶעל זִיךְ לֶעבִּין מִיר .
זַייא גִיזוּנְט,פַארִין הֶערוֹיסְפָּאר , וִויל אִיךְ זָאגִין דִיר ,
עֶשׂ זַיינֶען דָא גִינוּג אַלְמָנוֹת אָן מַאנֶען .
דַאנְק אָפּ גָאט , פַאר מַיין לֶעבִּין בִּיז הַאנֶען .

2

נֶעמֶען אַנַאנְדֶערִין , אוֹיבּ דוּא וֶועסְט הַארְפִּין .
אוּנְזֶערֶע לִיבָּע קִינְדֶער , זָאלְסְטוּ נִיט פַאר וַוארְפִּין .
עֶס אִיז אֶפְשַׁר אִיבֶּערִיג , דִיר עֶשׂ צוּ זָאגִין .

דָער מָאנֶען שָׁאדֶעט נִיט , הָאסְטוּ זֵיי גִיהַאט , גִיטְרָאגִין .

3

אִיךְ ווִינְטְשׁ אַייךְ אַמָזָל טוֹב , אַגוּט לֶעבִּין אַייךְ בֵּיידִין .
נָאר וֶוענִין מִיר , זָאלְט אִיר נִישְׁט רֵיידִין .
מִיט דִיא קִינְדֶער אַמָאל , רֵייד וֶוענִין טַאטִין .
נָאר רֵייד קַאלְט , זֵייא זָאל חָלִילָה נִיט שַׁאטִין .

4

נָאר בֶּעסֶער , בְּלַייבּ דִיא קִינְדֶער , אַמוּטֶער .
אוֹיף מְפַרְנֵס צוּ זַיין יְתוֹמִים , אִיז גָאט ב"ה אַגוּטֶער .
עֶר וֶועט אַייךְ נִיט לָאזִין , אָן קוּמֶען צוּא קֵיינֶעם .
אוּנ וֶועט דֶער לֶעבִּין בְּשַׁלְוָה , אַייעֶרֶע יָארִין אִין אֵיינֶעם .

5

ווִיא ווַייט מִיגְלִיךְ אִיז , מֶעגְסְטוּ מִיר גְלוֹיבִּין .
וֶועל אִיךְ פַּאר אַייךְ , גָאט בֶּעטֶען פוּן אוֹיבִּין .
עֶר זָאל אַייךְ צוּ שִׁיקִין , עֶר זָאל אַייךְ גֶעבִּין .
וָואס אִיר דַארְפְט , אִין אַייעֶר גַאנְצִין לֶעבִּין .

6

מִיט אַקְרֶעכְץ , מִיט אַזִיפְץ , זָאלְט אִיר מִיךְ דֶער מָאנֶען .
אִי מִיט אַפָּאר טְרֶערִין , אוֹיבּ אִיר וֶועט קָאנֶען .

גִידֵיינְקְט מַיין לֶעבִּין ,מַיין קְרֵיינְק, מַיין מִיתָה, מַיין קְבוּרָה .
קוּמְט אַמָאל אוֹיפִין קֶבֶר , וָועדְט גִיוָואר מַיין דִירָה .

צוא דיא קינדער

7

גֶעווִים אִיז זֵייעֶר שְׁלֶעכְט , יְתוֹמִים צוּ בְּלֵייבִּין .
אַלֵיין , אִין דֶער גְרוֹיסֶער וָועלְט , זִיךְ הֶערוּם צוּ טְרַייבִּין .
נָאר אַבֶּעסֶערִין פָּאטֶער , לָאז אִיךְ אוֹיף מַיין אָרְט .
אַפָּאמִיר , וָאס לֶעבְּט אֵייבִּיג , אַפָּאטֶר וָאס וואוֹנֶט דָארְט.

8

אָ ! וִויא פַאלְשֶׁע הָאפְּעֶנוּנְג , קֶען אַמֶענְטְשִׁין נַארִין .
אִיךְ הָאבּ גִיהָאפְּט , אַייעֶרֶע חוּפּוֹת דֶער הַארִין .
שְׁטַארְק , שְׁטַארְק גִיהָאפְּט , דִיא גַאנְצֶע צַייט צִיִרִיק ,
נָאר עֶס אִיז אוּמְזִיסְט , נִיט בֶּעשֶׁערְט דָאשׁ גְלִיק :

9

נִישְׁטָא קֵיין זְכוּת , נִיט וֶוערְט בִּין אִיךְ בַּייא גָאט .
דֶער הַארִין אַקִינְדְס שִׂמְחָה , וִויא דֶער אַנְדֶערֶער הָאט .
דֶערִיבֶּער , נָאט אַייךְ , אַייעֶר חוּפָּה בְּרָכָה אַוֶועק .
אוֹיב עֶס אִיז דֶערִין , עֶטְוָואס אַתַּכְלִית אַצְוָועק .

10

זַייט פְרום , זַייט קְלוּג , זַייט גְלִיקְלִיךְ , זַייט רַייךְ .
וָאשׂ אַמֶענְטְשׁ דַארְף , זָאל זַיין בַּייא אַייךְ .
בַּייא גָאט, בַּייא לַייטִין , זָאלְט איר חֵן גִיפִינֶען .
נִיט אוּמְזִיסְט , נָאר מִיט מַעֲשִׂים טוֹבִים פֶערְדִינֶען .

11

השי״ת זָאל אַייךְ בֶּעפְרַייֶען , פוּן אַלֶערְלֵייא זָארְגִין .
פוּן נְדָבוֹת , פוּן מַתָּנוֹת , פוּן לַייעֶן , פוּן בָּארְגִין .
פוּן קוּרְצֶע יָארִין , זָאל אַייךְ גָאט ב״ה הִיטִין .
לָאזִין וְויא אַייעֶר פָּאטֶער , זַיין וָועלְט אִין מִיטִין .

12

הַאנְדִילְט אִין דֶער וָועלְט , עֶרְלִיךְ אוּנ שֵׁיין .
הִיט אַייעֶר וָוארְט , אַייעֶר יוֹא , אַייעֶר נֵיין .
מִיט אַלֶעמֶען רֶעט וֵוייךְ , אִיבֶּער הוֹיכְט מִיט קַבְּצָנִים .
גִיט אִיר , אָדֶער נִיט , וַוייזְט אַפְרֵיילִיךְ פָּנִים .

13

רִירְט נִיט קֵיינֶעם , אֲפִילוּ אַפְלִיג אוֹיף דֶער וַואנְט .
הָלִילָה אוֹיף צוּ הוֹיבִּין , אוֹיף אַמֶענְטְשִׁין אַהַאנְט .
אוֹיף זִידְלֶערַאיי אַעֶנְטְפֶער , אִיז נָאר אַשְׁמֵייכֶעל .
קֶענֶען גוּט שְׁווַייגִין , אִיז דֶער גְרֶעסְטֶער שֵׂכֶל .

צוא גוטע פריינד

21

אִין אַנַאנְדֶער דִירָה , גֵייא אִיךְ אַרִיבֶּער בְּרִידֶער .
פוּן דָארְט , גָאט וֵוייס , וֶוען צוּ זֶעהֶען זִיךְ ווִידֶער .
זֵייֶער אַגִימֵיינֶע דִירָה , אַשְׁלֶעכְטֶע אִין אַלֶע פַאכִין .
נָאר מֶען בֵייסְט שׁוֹין , אַרִיבֶּער פִירִין דִיא זַאכִין .

22

אַפִינְסְטֶערֶע , אַקַאלְטֶע , דָער צוּא זֵייֶער אֵיינְג .
אַקוּרְצֶע , אַשְׁמָאלֶע , דַלֶת אַמוֹת דִיא לֵיינְג .
נָאר אַשְׁטַארְקֶע , אַאֵייבִּיגֶע , דוֹיֶערְט זֵייֶער פִיל ,
דֶער צוּ אִיז זִיא זֵייֶער רוּאִיג , אוּנ שְׁטִיל .

23

גוּטְשׁ , מִיט שְׁלֶעכְץ , לָאז אִיךְ אַייךְ פַאר בּוּנְדִין .
אַהֲבָה מִיט שְׁמֶערְצִין , פְרַיינְדְשַׁאפְט מִיט וואוּנְדִין .
בַּייא וָואס בְּלַייבּ אִיךְ , בַּיין טוֹיט בַּיין קֶבֶר .
זָעט , וִויא עֶס צִיטֶערְט , יֶעדֶעס גְלִיד יֶעדֶער אֵבֶר .

24

וֶועט זִיךְ מַאכִן אַפֶערְזַאמְלוּנְג, דֶער מָאנְט זִיךְ וֶוער פֶעלְט ,
וֶוער פוּן אַייֶער חֶבְרָה , גֵייט אַפּ אִין דֶער וֶועלְט .

לאזט

לָאזְט מִיר צְווִישֶׁן אַייךְ , אַשְׁטִיקִיל לֵיידִיגְן אָרְט •
רָעט , אִיךְ זָאל הֶערִין , וֶוענִין מִיר אַגוּט וָוארְט •

25

אָ ! וָואסֶערֶע פַּייַעֶר וֶוערְק , הָאפוּנְג , קֶען בְּלִיצִין •
אַז אִיךְ וֶועל מִיט אַייךְ , אִין אֵיינֶעם נָאךְ זִיצִין •
אִיךְ הָאבּ פִּיל גִיזֶעהֶען , מֶענְטְשִׁין גַאנְץ קְלוּגֶע •
וָואס פַאר׳ן טוֹיט זַיינֶען זֵייא גִיוָוארִין , אַבִּיסִיל מְשׁוּגָע •

26

נֶעמְט אוּנְטֶער אַייעֶר שָׁאטִין , מַיינֶע לִיבֶּע קִינְדֶער •
וֶועט מִיר דָארְט , רוּאִיגֶער זַיין אוּנ לִינְדֶער •
אִיךְ הָאבּ זִיךְ וַוייטֶער אוֹיס גִירֶעט אַנַארִישׁ וָוארְט, מַיינֶע •
נָאכִין מֶענְטְשִׁינְס טוֹיט , אִיז גָאר נִישְׁט נִיט זַיינֶע •

27

נִיט וַויינְט לִיבֶּע פְרַיינְד , אַיין עֲבֵרָה אוּמְזִיסְטֶע טְרֶערִין •
אֱמֶת , אִיךְ צוּ אַייךְ , וֶועל זִיךְ שׁוֹין נִיט אוּמְקֶערִין •
וֶועל נִיט קוּמֶען צוּרִיק , גִיוָואר וֶוערִין מַיין נֶעסְט •
אִיר אָבֶּער , בַּייא מִיר , וֶועט אַלֶע זַיין צוּ גֶעסְט •

28

אָט הָאט אִיר אַפַּאפִּירִיל , אַאוֹיפְשְׁרִיפְט אוֹיף מַיין מַצֵּבָה •
לִייגְט

צוא גוטע פריינד

21

אין אַנאַנדֶערע דירָה, גֵייא אִיךְ אַרִיבֶּער בְּרִידֶער.
פוּן דָארְט, גָאט וֵוייס, וֶועֶן צוּ זֶעהֶען זִיךְ וִוידֶער.
זֵייעֶר אַגִימֵייגֶע דִירָה, אַשְׁלֶעכְטָע אִין אַלֶע פַאכִין.
נָאר מֶען בַייסְט שׁוֹין, אַרִיבֶּער פִירִין דִיא זַאכִין.

22

אַפִינְסְטֶערֶע, אַקַאלְטֶע, דֶער צוּא זֵייעֶר אֵיינְג.
אַקוּרְצֶע, אַשְׁמָאלֶע, דַלֶת אַמוֹת דִיא לֵיינְג.
נָאר אַשְׁטַארְקֶע, אַאֵייבִּיגֶע, דוֹיעֶרְט זֵייעֶר פִיל,
דֶער צוּ אִיז זִיא זֵייעֶר רוּאִיג, אוּנ שְׁטִיל.

23

גוּטְשׁ, מִיט שְׁלֶעכְץ, לָאז אִיךְ אַייךְ פַאר בוּנְדִין.
אַהֲבָה מִיט שְׁמֶערְצִין, פְרֵיינְדְשַׁאפְט מִיט וואוּנְדִין.
בַייא וָואס בְּלַייבּ אִיךְ, בַּיין טוֹיט בַּיין קֶבֶר.
זָעט, וִויא עֶס צִיטֶערְט, יֶעדֶעם גְלִיד יֶעדֶער אֵבֶר.

24

וֶועט זִיךְ מַאכְן אַפֶערְזַאמְלוּנְג, דֶער מָאנְט זִיךְ וָוער פֶעלְט,
וֶוער פוּן אַייעֶר חֶבְרָה, גֵייט אָפּ אִין דֶער וֶועלְט.
לאזט

לָאזְט מִיר צְווִישְׁין אַייךְ, אַשְׁטִיקִיל לֵיידִיגִין אָרְט.
רֶעט, אִיךְ זָאל הֶערִין, וֶוענִין מִיר אַגוּט וָוארְט.

25

אָ! וָואסֶערֶע פַייֶער וֶוערְק, הָאפּוּנג, קֶען בְּלִיצִין.
אַז אִיךְ וֶועל מִיט אַייךְ, אִין אֵיינֶעם נָאךְ זִיצִין.
אִיךְ הָאבּ פִּיל גִיזֶעהֶען, מֶענְטְשִׁין גַאנְץ קְלוּגֶע.
וָואס פַארִין טוּיט זֵיינֶען זֵייא גִיוָוארִין, אַבִּיסִיל מְשׁוּגֶע.

26

נֶעמְט אוּנְטֶער אַייֶער שָׁאטִין, מַיינֶע לִיבֶּע קִינְדֶער.
וֶועט מִיר דָארְט, רוּאִיגֶער זַיין אוּנ לִינְדֶער.
אִיךְ הָאבּ זִיךְ וַוייטֶער אוּים גִירֶעט אַנַארִישׁ וָוארְט, מַיינֶע.
נָאכִין מֶענְטְשִׁינְס טוּיט, אִיז גָאר נִישְׁט נִיט זַיינֶע.

27

נִיט וַויינְט לִיבֶּע פְרַיינְד, אַיין עֲבֵרָה אוּמְזִיסְטֶע טְרֶערִין.
אֱמֶת, אִיךְ צוּ אַייךְ, וֶועל זִיךְ שׁוֹין נִיט אוּמְקֶערִין.
וֶועל נִיט קוּמֶען צוּרִיק, גִיוָואר וֶוערִין מַיין נֶעסְט.
אִיר אָבֶּער, בַּייא מִיר, וֶועט אַלֶע זַיין צוּ גֶעסְט.

28

אָט הָאט אִיר אַפַּאפִּירִיל, אַאוּיפְשְׁרִיפְט אוּיף מַיין מַצֵּבָה.
לֵייגט

לֵייגְט אַייֶערְס נִיט צוּא, טוּט מִיר דִיא טוֹבָה.
וַוייל זִיא אִיז פֶערְמֶעקְט, ווֶעל אִיךְ אִיבֶּערְלֵייעֶנְען אַייךְ.
וֶועט זִיא אַייךְ גִיפֶעלִין, לָאזְט זִיא קְרִיצִין גְלַייךְ.

29

דָא לִיגְט אַמִיטֶעלֶער מֶענְטְשׁ, אִין שֵׂכֶל אִין יָארִין.
וָואס אִיז אוֹיף הָאפֶענִינְג, וֶועלְטִין אַרוּם גִיפָארִין.
לְסוֹף, אַז עֶר הָאט דֶעם אֱמֶת דֶער קֶענְט.
אִיז עֶר צוּרִיק גִיקוּמֶען, מִיט לֵיידִיגֶע הֶענְט.

30

דָא לִיגְט אַגוּטְשׁ ווינְשֶׁער, פְרַיינְד אוּנ שׂוֹנְאִים.
גְלַייךְ גִיוֶוען צוּ אַלֶעמֶען, מִיט אַפְרֵיילִיךְ פָּנִים.
נָאר, לֵייגִין פֶעהְלֶער אוֹיף אֵיין שָׁאל, גוּטְשׁ אַנְטְקֶעגִין.
וָואלְטִין מַעֲלוֹת אוּנ חֶסְרוֹנוֹת, גְלַייךְ פֶערְוֶועגִין.

31

עֶר הָאט זִיךְ אַצַייט, אוֹיפִין טוֹיט גִיגְרֵייט.
הָאט זִיךְ גִילֶערִינְט שְׁטַארְבִּין, לֶעבֶּעדִיגֶער הֵייט.
לִיגִינְדִיג אִין בֶּעט, אִיז עֶר אִין קֶבֶר גִילֶעגִין.
שְׁטֵייעֶנְדִיג, גֵייעֶנְדִיג, הָאט עֶר דֶעם טוֹיט גִיטְרָאפִן אַנְטְקֶעגִין.

32

נָאר, מְלָאֲכִים וִויא עֶר, זַיינֶען שׁוֹין גִישְׁטָארְבִּין.
נאך

נָאךְ אִים אֶפְשַׁר מֶער, וֶועלִין גֵיין צוּ דֶעם קָרְבָּן.
נִיט וואוּנֶדערְט זִיךְ בְּרִידָער, אַזוֹי גֵייט דִיא וֶועלְט.
דֶעם סוֹף, הָאט מֶען פוּן אוּנְז פַארְשְׁטֶעלְט.

33

אַז אַקִינְד וֶוערְט גִיבָּארִין, וָואסֶערֶע וֵויינֶען עֶר וֵויינְט.
דֶער בוֹיךְ אִיז נָאר אַוֶועלְט, אָט וָואשׁ עֶר מֵיינְט.
אַגְרוֹיסִין מֶען זָאל הֵייסִין, אִין מוּטֶערְס בוֹיךְ קְרִיכִין.
וָואלְט מֶען אִים גִיוִוים, צוּ אַמְשׁוּגֶענֶעם גִיגְלִיכִין.

34

אִיצְט טְרֶערְט מַיין.אוֹיג, עֶס גִיסְט עֶס פְלִיסְט.
וִויא לָאזְט מֶען אַזוֹי אַוֶועלְט, אָט וָואס פַאר דְרִיסְט.
אָן קוּמֶענְדִיג אַהִין בְּשָׁלוֹם, יֶענֶעם לֶעבִּין בֶּענַייעֶן.
וֶועט מֶען אוֹיפִין שְׁטֵיינֶער, אוֹיף דֶער וֶועלְט שְׁפַּייעֶן.

35

זַיים גִיזוּנְט, אוּנ נָאךְ אַמָאל, אוּנ נָאךְ אַדְרִיטִין.
עֶס אִיז מִיר אַטִירְחָא צוּ רֵיידִין, שְׁטֶעלִין זִיךְ דִיא בְּלִיטִין.
וִידוּי נָאךְ נִיט גִיזָאגְט, אוּנ בַּאלְד אִיז דֶער טוֹיט.
הַלְוַאי, זָאלִין מִיר זִיךְ זֶעהֶען, בְּעָלְמָא דִקְשׁוֹט.

צוא דער וועלט

36

זַייא פְּרִישׁ , זַייא גִיזוּנְד , שֵׁיינֶער וֶועלְט בִּילְד .
זַייט פְּרִישׁ גִיזוּנְד , גֶעפִּילְד אוּנ גֶעווִילְד .
גֶערִיסְט הַארְצְלִיךְ פוּן מִיר , אַייעֶר רֶעגִין דֶעם רַייכִין .
אַלֶע קְוַואלִין אַלֶע בְּרוּנֶעמְס , אַלֶע שְׁפִּיגִילְדִיגֶע טַייכִין .

37

זַייא גִיזוּנְד , אוּנ פְּרִישׁ , הִימִיל קְרֵייז אִין גַאנְצִין .
גִירִים הַארְצְלִיךְ , דַיינֶע שְׁטֶערִין, וֶועלְכֶע אִין דִיר טַאנְצִין .
דַיין לִיכְטִיגֶע זוּן , דִיא גֶעטְלִיכֶע וֶועלְטְס מַתָּנָה .
דַיין זִילְבֶּערְנֶע , בְּלַייכְלֶעכֶע , שְׁמֵייכֶעלְדִיגֶע לְבָנָה .

38

זַייא גִיזוּנְד , בְּלָאהֶער וָואלְקִין , דַיינֶע פַאמִילְיֶע גִירִים .
טוֹי , שְׁנֵייא , הָאגִיל , דוּנֶער,בְּלִיץ , אוּנ רֶעגֶענְס פְּלִים .
אִיר אַלֶע , וָואס צוּם לֶעבִּין , זַייט גִיוֶוען אַמְתַיֶה .
קוּמְט אִיצְט, בֶּעלֵייט מִיךְ , בַּשֵׁיינְט מַיין לְוָיָה .

39

זַייט גִיזוּנְד , בְּלוּמֶען, בְּלִידוּנְג,בּוֹימֶער , אוּנ גְרָאזִין .
וֶועלְכֶע פוּן זִיךְ , גוּטֶע רֵיחוֹת לָאזִין .

זייט

זַייט גִיזוּנְד פֵייגֶעלִיךְ , אִיר זִינְגֶער שֵׁיינֶע .
זַייט גִיזוּנְד אֵיידֶעלֶע לוּפְטִין , קְלָארֶע אוּנ רֵיינֶע .

40

זַייא גִיזוּנְט פַייעֶר , גְרוֹיסֶער גֶעטְלִיכֶער וואוּנְדֶער .
מִיט וֶועלְכִין , אִיךְ פְּלֶעג מ״ךְ פַארְשְׁפַּארִין בֶּעזוּנְדֶער .
הִיט אַלְטֶע פְרַיינְדְשַׁאפְט , פִיל דוּא וֶועסְט קֶענֶען ,
פְרֵיילִיךְ צוּ קָאפִּין , זָאלְסְטוּ הַיינְט בַּייא מִיר בְּרֶענֶען .

41

זַייט גִיזוּנְד הֵיילִיגֶע סְפָרִים , אוּנ טַייעֶרֶע בִּיכֶער .
וֶועלְכֶע פַאר רִיכְטִיגֶע , הָאבּ אִיךְ גִיהַאלְטִין זִיכֶער .
שְׁרַייבּ גִיצַייג , זַייא גִיזוּנְד , טַייעֶרֶע פֶעדֶער אוּנ טִינְט .
וֶועלְכֶע הָאבִּין מִיר עֶרְלֵיךְ , מַיין לֶעבֶּענְס צַייט גִידִינְט .

42

זַייט גִיזוּנְט , אַלֶע פְּלֶעצֶע , מַיינֶע לִיבֶּע שְׁפַּאצִיר עֶרְטֶער .
וואוּ אִיךְ פְּלֶעג אוֹיסְרֵיידִין , מַיינֶע פֶערְבָּארְגֶענֶע וֶוערְטֶער.
אוּנ אִיר זַייט שְׁטֶענְדִיג גִיוֶוען , מַיינֶע שְׁטִילֶע עֵדוּת .
הַיינְט עֶרְלוֹיבּ אִיךְ אַייךְ , אוֹיס זָאגִין מַיינֶע סוֹדוֹת .

43

וֶוער עֶס גִיפִינְט זִיךְ נָאר . אִין אַלֶע וֶועלְט בְּרֶעגִין .
גִידִיסְט אַלֶעמָען פְרַיינְדְלִיךְ , פוּן מַיינְט וֶועגִין .

זָאגְט אַז אִיךְ הָאבּ זֵייא , מִיט טְרֶערִין דֶער מָאנְט .
אוֹיךְ יֶענֶע , וָואס אִיךְ הָאבּ זֵייא , גָאר נִיט גִיקָאנְט .

44

פֶערְצִיג מָאל הָאבּ אִיךְ גִיזֶעהֶען , אִי דָאס אִיז אַסַךְ .
וִויא ווִינְטֶער , מִיט זוּמֶער, הָאבִּין אִיבֶּער גִיבִּיטִין דִיא וַואךְ.
דֶער צְווִישִׁין , אָסִינְס וֶועסֶענְס, זֵייעֶר שֵׁיינֶע קַארְטִינֶעס .
יֶעדֶע צַייט , הָאט זִיךְ , אִירֶע תְּנוּעוֹת , אִירֶע מִינֶעס .

45

אִיךְ מוּז זִיךְ זֶעגֶענֶען , מִיט דִיא לִיבֶּע פִיר צַייטִין .
מֶער וֶועל אִיךְ נִיט זֶעהֶען , וִויא זֵייא וֶועלִין זִיךְ בַּייטִין .
וִויא דִיא נַאטוּר שְׁפִּילְט , וִויא דִיא צַייט אִירְט .
וִויא דִיא זוּן בַּאקְט,וִויא דָאס אַייז פְרִירְט .

46

נִיט מִיר וֶועט מָארְגִין , דֶער לִיבֶּער טָאג בַּאגִינֶען .
דִיא זוּן , וֶועט מִיךְ מָארְגִין , אוֹיפִין בֶּעטִיל , נִיט גִיפִינֶען.
מִיר וֶועט מָארְגִין , דִיא וֶועלְט , נִיט לַאבֶען אַנְטְקֶעגִין .
דִיא גְרוּבּ וֶוערְט מָארְגִין , מַיין גַאנְץ פֶערְמֶעגִין .

47

בַּאלְד וֶוערְט מַיין טָאג שֵׁיין, פֶערְצִיהֶען אַדוּנְקְלֶער נֶעבִּיל .
דִיא גְרוּבּ, וֶוערְט מַיין שְׁטוּבּ . שְׁטִיקֶער עֶרְד,אִיר מֶעבִּיל .
אירע

אִירֶע שְׁפִּיגְלֶען, דֶער חֹשֶׁךְ, דִיא פֵּיגֶעלֶעךְ, דִיא וֶוערִים.
אוּנ דִיא גוּטֶע רֵיחוֹת, מַיינֶע אִינְגִיוֶוייד, אוּנ גִידֶערִים.

48

נִיט פִּיל נִיט פִּיל שׁוֹין, אִין בֶּעטִיל מִיר צוּא לִיגִין.
בֶּעט גִיוַואנְט אִין קֶבֶר, אִיז נִיט צוּ קְרִיגִין.
עֶס וִוילְט זִיךְ נִיט, עֶס סוֹידֶערְט דָאס לַייבּ.
בְּלַייבִּין אָן פְרַיינְד, אָן קִינְדֶער, אָן וַוייבּ.

49

זַייט גִיזוּנְד אַלֶע קְלֵיינִיקַייטִין, מִיט וֶועלְכֶע אִיךְ פְלֶעג שְׁפִּילִי
זַייט גִיזוּנְד מֶעבִּיל, צִירוּנְג, מַיין בִּיסִיל עֶטְלִיכֶע גִילִין.
זַייט גִיזוּנְד כְּלֵי בַּיִת, זַייט גִיזוּנְד שֵׁיינֶע פָארְטְרַייעֶן.
זַייט גִיזוּנְד שְׁטוּמֶע פֶערְגְנִיגֶענְס, וֶועלְכֶע נִישְׁט פַארְשְׁטֵייעֶן.

50

זַייא גִיזוּנְד וֶועלְט אִין גַאנְצִין, אוּנ יֶעדֶע זַאךְ בִּזוּנְדֶער.
נָאךְ אַמָאל זַייט גִיזוּנְד, פְרַיינְד וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער.
שֵׁיינֶע הִימְלֶען, שֵׁיינֶע עֶרְד, זַייט גִיזוּנְט זַייט גִיזוּנְט.
נאךְ אַמָאל זַייט גִיזוּנְד, סְפָרִים, בִּיכֶער, פֶעדֶער, טִינְט.

צום מלאך המות

51

פוּן דֶער וֶועלְט, אִיי יֶענֶער, פִירְסְטוּ דאס אַרִיבֶּער.
איידער

אײדער גײן מיט דיר, איז לעבּין שױן ליבּער.
דײן גאנג דורך דער ערד, קען אױך ניט גיפעלין
אבּעסערע װעג דארף מען, אהין מתים צו צו שטעלין:

52

װאס דארפסטו דיא קברים, דיא גריבּער טאלין,
װאס נוצין דיא װערים, װאס טױגין דיא נאלין,
נעם, אונ בּרײנג גלײך, אין דעם אײבּיגין ארט.
װאוּ דער מענטש דארף שױן בּלײבּין דארט.

53

װאס דארפסטו דײנע שלוחים, װײטיגין אונ קרײנקען?
דײנע רופאים, דײנע דאקטורים, װאלט מען אױך שײנקען.
אי זײערע פלעשעלעך גארציצע שפּאנישע פליגין,
זײא זאגין, זײא העלפין, עס איז אבּער ליגין.

54

דער הערסטו אשרעק, אפערקילונג, אאיבּעריגין בּיסין.
שיקסטו שױן אידיעה, אונ לאזט הארצליך גיריסין.
אהאליר‌ע, אקראנטין, אפיבּער עפּעס אקדחת.
דא איז דײן פארגיניגין, את האסטו נחת.

55

פאר דיר בּײזער שׂרה! בּעקלעדינדיג איז אשרעק
לײגט

לֵייגְט דֶער גְרֶעסְטֶער הֶעלְד, זַיין גִיוֶוער אַוֶועק.
דֶער קַארְגֶער זַיין בֵּייטִיל, דִיא חָכְמָה אִיר לוין.
דֶער פַארְלִיבְּטֶער זַיין לִיבֶּע, דֶער קֶענִיג זַיין קְרוֹין.

56

דוּא בִּיסְט טַאקִי דָא, צִיא אִיךְ פַאנְטַזִיר,
אִיךְ זֶעה דִיךְ טַאקִי, צִיא עֶס דוּכְט זִיךְ מִיר,
וִידוּי זָאגִין דַארְף אִיךְ, אוֹיף אַוַויילֶע מְרֶעט אָפּ.
אַז דוּא בִּיכְט דֶער בַּייא, אִיז נִיט קְלָאר דֶער קָאפּ.

וידוי פאר גאט ב"ה

57

אָן מַיין יְדִיעָה, הָאסְטוּ מִיךְ אַהֶער גִיבְּרַאכְט.
גֶעמְסְט מִיךְ הַיינְט צוּ, אִיךְ הָאבּ גָאר נִיט גִיטְרַאכְט.
דוּא נָאר, נִיט מִיר, ווַייכְט וָואס דוּא מוּסְט.
טוּסְט וָואשׁ דוּא ווִילְסְט, נִיט וָואס דוּא מוּזְט.

58

וֶועמֶען מֶער ווִיא דִיר, בִּין אִיךְ בַּאקַאנְט,
שְׁטֶענְדִיג הָאסְטוּ מִיךְ, גִיפִירְט פַארִין הַאנְט.
הָאכְט מִיר גִישַׁיינְט, דוּרְךְ קְלֵיינֶע שְׁפַּאלְטִין.
הָאסְט גִיטְרָאפִין, צוּ אַגֶעפִיהְל נִיט אַקַאלְטִין.

אמת

59

אֶמֶת , הוֹיפְּטְגַוויים , הָאבּ אִיךְ עֲבֵרוֹת גִישַׁארְט .
שְׁלֶעכְטְשׁ אוֹיף שְׁלֶעכְטְשׁ , הָאבּ אִיךְ גִישְׁפַּארְט .
גִיקְרָאכִין אַלְץ גִידֶערִיגֶער , אַרָאפּ אוּנ אַרָאפּ .
וֵויינִיגֶער הָאבּ אִיךְ הָאר , אֵיידֶער עֲבֵרוֹת אוֹיפִין קָאפּ .

60

אִין נַארִישְׁקַייט הָאבּ אִיךְ , מַיינֶע יָארִין פַּארְבְּרַאכְט .
וֶועגִין דֶעם תַּכְלִית , הָאבּ אִיךְ וֵויינִיג גִידַאכְט .
אַלְם אִיז פַּארְצֵייכִינְט , גָאר נִישְׁט פַּאר גֶעסִין .
וואוּ גִילֶעגִין , גִישְׁטַאנֶען , וואוּ גִינַאנְגֶען , גִיזֶעסִין .

61

קֶענְסְט מִיר אַלְץ טָאן , אִיךְ בִּין זֵייעֶר וֶוערְט .
אָבֶּער אַז אִיךְ וִויל , קְלֶער אִיךְ פַּאר קֶערְט .
אֶמֶת מִיט זִינְד , דַארְף מֶען זִיךְ שֶׁעמֶען .
טַאקִי דוּא בִּיסְט גִירֶעכְט , נָאר אַנְטְקֶעגִין וֶועמֶען .

62

אַנְטְקֶעגִין אַזֶעלְכִין , וָואשׁ אָט וֶוערְט , אָט שְׁטַארְבְּט .
גִיזְוִויקִילְט אִין חֹשֶׁךְ , דוּרְךְ שְׁוַוארְץ גִיפַּארְבְּט .
הוֹיט אוּנ בֵּיינֶער , דֶער צוּ אַבִּיסִיל הָאר .

אָדֶערִין , אִינְגֶעוֵויד , אוּנ אָט דָאס , אִיז גָאר .

63

אִיךְ וֵויים זֵייעֶר גוּט , וָואסֶער אַגוּטֶער דוּא בִּיסְט ,
פַּאר מֶעק , פַּאר קְלֶעק , הָאבּ צוּ מִיר נִישְׁט .
קוּק דוּרְךְ דִיא פִינְגֶער , לָאז דוּרְךְ אַנְדֶערֶע זַאכִין .
אִיךְ וֵויים דוּא קֶענְסְט , כְּלֹא יָדַע זִיךְ מַאכִין .

64

צִיא אוּמְשְׁטֶענְדֶע זַיינֶען וֵויינִיג , צִיא בְּלוּט אִיז נִיט רוֹיט ,
אוּנ אַזוֹי אַוֶועלְט , לִיגְט אוּים גִיצוֹיגִין , אִין דֶער בְּרֵייט ,
אוֹיף דֶער עֶרְד , וואוּ דֶער מֶענְטְשׁ לֶעבְּט ,
וֶוערִין מַלְאָכִים , פוּן הִימֶעל , אוֹיף פַּאר גְרֶעבְּט .

65

דִיא וֶועלְט אִיז גְרוֹים , דִיא תַּאֲוָה נָאךְ גְרֶעסֶער .
פִיל עֶס אִיז גוּט , ווִילְט זִיךְ אַלְץ בֶּעסֶער .
גִיקְנֶעטִין אוֹיף תַּאֲוָה , גִיבַּאקְט אוֹיף הֵייסֶע קוֹילִין .
פוּן וָואס , דַארְף מֶען דִיר , נִיט דֶער צֵיילִין .

66

נִיט אִיךְ מֵיין חָלִילָה , מַעֲשִׂים רָעִים פַּאר גְלֶעטִין .
אַבִּיסִיל פַּארְקְלֶענֶערִין זֵייא , מֵיין אִיךְ נָאר בֶּעטִין .
דיא

דִיא װֶערְטֶער , זַיינֶען כִּמְעַט נִיט מֵיינֶע .
אַל תָּבֹא בְּמִשְׁפָּט , אִיז אַגַאנְץ אַלְטֶע טַעֲנָה .

67

אִיךְ זָאג , וָואשׂ אִיז , פוּן אַלְטֶע גִיבְלִיבִּין .
זָכוּר כִּי עָפָר אֲנַחְנוּ , שְׁטֵייט לַאנג שׁוֹין גִישְׁרִיבִּין .
מִיט דָוִדִין , זָאג אִיךְ , בְּעָוֹן חוֹלָלְתִּי , אִין אֵיינֶעם .
מִיט אִיוֹבִּין , מִי יִתֵּן טָהוֹר , נִישְׁטָא אַמֶענְטְשִׁין אַרֵיינֶעם .

68

פוּן דֶעסְט וֶועגִין , בֶּעט אִיךְ דִיךְ , חָלִילָה וּמְחִילָה .
טָאמֶער הָאבּ אִיךְ דָא אַגְרוֹיסִין טָעוּת הָלִילָה .
פְּסוּקִים זַיינֶען וֵוייךְ , לָאזִין זִיךְ גְרִינְג בֵּייגִין .
אִיטְלִיכֶער קוּקְט זֵייא אָן , מִיט זַיינֶע אוֹיגִין .

69

גְלִיקְלִיךְ אִיז דֶער וָואס הָאט גִיצֵיילְט זַיינֶע מְרִיט .
גְלִיקְלִיךְ , װֶער עֶס הָאט זַיין צוּנְג , פוּן שְׁלֶעכְץ גִיהִיט .
גְלִיקְלִיךְ , װֶער עֶס הָאט אוֹיף קֵיינֶעם , קֵיין שְׁלֶעכְץ גִיטְרַאכְט .
גְלִיקְלִיךְ , װֶער אִין פְרוּמְקַייט , הָאט זַיין לֶעבִּין פַארְבְּרַאכְט .

70

גְלִיקְלִיךְ , װֶער עֶס הָאט גִיוואַקְסְט תָּמִיד זַיין אָרְט .
גְלִיקְלִיךְ , װֶער עֶס הָאט קֵיינֶעם נִיט אָן גִירִירְט , מִיט אַוָוארְט .
גליקליך

גְלִיקְלִיךְ , וֶוער עֶס הָאט זַיינֶע תַּאֲוֹות פַּאר בֵּייגִין.
אוּנ אִיז, מִיט זַיינֶע גִידַאנְקֶען צוּ דִיר אַרוֹיף גִיפְלוֹיגִין .

71

אַז אַזֶעלְכֶע גְלִיקִין , בִּין אִיךְ וַוייט גִישְׁטַאנֶען .
אִיצְט בֶּעקוּמֶען זַייא , אִיז נִישְׁטָא פוּן וַואנֶען ,
אִין גִימֵיינְהַייטִין , הָאבּ אִיךְ פֶּערְצֶערְט מַיין לֶעבִּין .
אוֹיף דִיר הָאף אִיךְ , מַיינֶע זִינְד , מִיךְ פַּאר גֶעבִּין .

72

הָאסְט מִיט מִיר גִיטָאן, וָואס דוּא הָאסְט גִיוָואלְט ,
גַאנְץ אָפְּט גִישְׁטְרָאפְט גַאנְץ אָפְט גִיצָאלְט .
אִין דַיינֶע פִיל טוֹבוֹת , הָאבּ אִיךְ זִיךְ גִיבָּאדִין ,
אַטוֹיזִינְט חֵלֶק, בִּין אִיךְ נִיט וֶוערְט , פוּן דַיינֶע גְנָאדִין .

73

אַבְרָהָם יַעֲקֹב אוּנְזֶערֶע אָבוֹת . דָוִד אוּנְזֶער מֶלֶךְ .
וֶועלְכֶע הָאבִּין גִידַארְפְט , זַיין זִיכֶער אוּנ פְּרֵיילִיךְ ,
פוּן דֶעסְט וֶועגִין , אִי זַייא אַלֵיין אֲפִילוּ ,
הָאבִּין אוֹיךְ גִיקְלֶערְט , טָאמֶער נֵיין חָלִילָה .

74

הַיינְט וֶוער אִיז אִין שְׁטַאנְד , קְלֶערִין וֶועגִין זִיךְ .
בִּפְרַט אַוֶוערִימִיל , אַפְּלִיג , אַקְלֵיין מִילְבֶּעלֶע , וִויא אִיךְ .

מַיין טֵייל, וָואס קוּמְט, הָאבּ אִיךְ אָפּ גִינוּמֶען מִיט פְּרָאצֶענְט,
אִיצְט אִיז מַיין עוה״ב, נָאר אָן דַיין חֶסֶד גִיוֶוענְט.

75

קוּמֶען, קוּמְט מִיר נִיט מֶער קֵיין גִיצָאלְט,
הָאסְט מִיךְ בֶּעהַאנְדִילְט וִויא אִיךְ הָאבּ אַלֵיין גִיוָואלְט.
אִיצְט, הָאף אִיךְ נָאר אוֹיף דַיין גוּצְקַייט אֲדֹנָי,
שְׁלֶעכְט עֶפֶּעס וֶוערְט מִיר, בְּרִידֶער אָי אָי!

76

נַא דִיר אִין הַאנְד, אַלְץ וָואס אִיךְ הָאבּ,
טוּא וָואס דוּא וִוילְסְט, בַּאלוֹין צוּ בַּאגְרָאבּ,
אִיךְ פֶערְזִיכֶער זִיךְ, אוֹיף דִיר לִיבֶּער גָאט,
אַז — אַח שְׁלֶעכְט וֶוערְט, צוּא נִיט אָט.

77

אַז דַיין הַאנְדְוֶוערְק, וֶועסְטוּ נִיט פַאר נִיכְטִין,
אוֹיפִין נַייֶעם הִימְלִישִׁין לֶעבִּין, דַארְף מֶען זִיךְ רִיכְטִין,
אַז צוּ זִיךְ, וֶועסְטוּ נֶעמֶען, מַיין נְשָׁמָה גָאט,
גִיכֶער הִיט צוּא, וָוארוּם אָ—ט אָ—אָ אָ—ט.

ברוך דין האמת, ברוך דין האמת: